

БСК ИНДЕКС

Ефективност на икономическата
политика на България

Фокус 2024: Инвестиции и иновации

БЪЛГАРСКА
СТОПАНСКА
КАМАРА

В ПОДКРЕПА НА БЪЛГАРСКИЯ БИЗНЕС ОТ 1980 г.

Настоящият материал е изготвен с публично достъпни данни. БСК не носи отговорност и не се ангажира с допълнителни коментари в случай на ревизиране на входните данни от страна на организациите, източници на информация.

По всеки показател са използвани последни налични годишни данни (към 31.12.2024 г.).

При използване на изводи и/или части от материала е задължително цитиране на източника.

*Българска стопанска камара – съюз на българския бизнес (БСК)
април 2025 г.*

В условията на глобални икономически промени, България се намира в критичен момент на своето развитие, изправена пред предизвикателства, които изискват решителни действия и стратегически подходи. Въпреки че страната разполага с потенциал за икономически растеж и е част от европейското семейство, тя продължава да се сблъсква с дълбоки структурни предизвикателства, които възпрепятстват пълното разгъване на този потенциал. Европейското членство предоставя рамка за интеграция и достъп до значителни фондове и възможности, но темпът на сближаване с останалите държави членки остава неудовлетворителен. Въпреки че България вече 18 години е член на Европейския съюз, темпът на конвергенция остава разочароващ. Различните фактори водят до по-ниска производителност, отлив на млади и квалифицирани кадри и ограничени възможности за привличане на стратегически инвеститори.

Историята на икономическото развитие на България през последните десетилетия разкрива както положителни, така и отрицателни тенденции. От една страна, България постигна известна макроикономическа стабилност и привлече значителни чуждестранни инвестиции в определени сектори. От друга, липсата на структурни реформи, слабата институционална среда и недостатъчната ефективност на публичните разходи, продължават да възпрепятстват дългосрочното развитие. Българската икономика често се характеризира с ниска добавена стойност, недостатъчна иновационна активност и висока степен на регионални неравенства. България остава сред страните в ЕС с най-ниски нива на икономически показатели като брутен вътрешен продукт (БВП) на глава от населението, инвестиционна активност и иновационна конкурентоспособност. Тези предизвикателства не само ограничават вътрешния икономически потенциал, но и поставят страната в неблагоприятна позиция спрямо другите държави-членки.

За да преодолее тези предизвикателства и да ускори сближаването с по-развитите икономики на ЕС, България се нуждае от съчетание между краткосрочни мерки и дългосрочни стратегии, които да укрепят икономическата основа и да изградят по-конкурентоспособна и устойчива икономика. Това означава не само адаптиране към променящата се международна среда, но и необходимост от преодоляване на вътрешните ограничения, които задържат икономическия растеж. Преодоляването на тези ограничения изисква стратегическа визия и ясно разбиране за нуждите на българската икономика, включително реформи в образованието, иновациите, индустриалната политика и управлението на публичните ресурси. Необходима е координация между публичния сектор, бизнеса и академичната общност, както и активна ангажираност за създаване на благоприятна среда за инвестиции и иновации. Реформите трябва да подобрят институционалната стабилност, да стимулират високотехнологичните сектори и да осигурят финансова рамка, подкрепяща устойчивия растеж.

Настоящият аналитичен материал цели не само да посочи проблемите, а и да предложи възможни решения. В Българската стопанска камара сме убедени, че България има потенциал да бъде по-конкурентоспособна и просперираща икономика, ако бъдат предприети правилните реформи и стратегически решения. Вярваме, че такъв анализ е от съществено значение за разпознаването на слабостите в икономиката на страната и за формулирането на ефективни решения, които да гарантират по-добро бъдеще за България и нейните граждани.

Добри Митрев

Председател на УС

Българска стопанска камара – съюз на българския бизнес (БСК)

СЪДЪРЖАНИЕ

Съдържание.....	4
Раздел 1. Въведение	5
Раздел 2. Резултати	6
2.1. Първи стълб „Инвестиции и иновации“	6
2.1.1. Работна сила - конкурентоспособност	6
Глобален индекс за конкурентоспособност на таланти	6
2.1.2. Научни изследвания	9
Патенти	9
Глобален индекс на иновациите	11
2.1.3. Разходи за инвестиции	13
Преки чуждестранни инвестиции	13
Бруто образуване на основен капитал	15
Дял на високотехнологичен износ	16
2.1.4. Интензитет на икономиката	19
Въглероден интензитет	19
Енергиен интензитет	22
2.1.5. Дигитална трансформация	25
Степен на технологична трансформация	25
2.2. Втори стълб „Реформи и институционална среда“	33
2.3. Трети стълб „Ефективност на бюджетната политика“	41
2.4. Индекс на БСК „Ефективност на икономическата политика“	47
Раздел 3. Приложения	50
3.1. Методология	50
3.1.1. Източници и качество на данните	50
3.1.2. Изчисляване на стойностите на индекса	51
3.1.3. Надеждност на методологията	51
3.2. Ключови показатели, използвани за анализа	52
3.3. Използвани съкращения	55

Раздел 1. ВЪВЕДЕНИЕ

През 2025 г. за втора поредна година **Българска стопанска камара – съюз на българския бизнес** (БСК) представя своя индекс „Ефективност на икономическата политика“. Той предлага аналитична рамка за идентифициране на конкретни слабости в икономическата политика на България, чието преодоляване може да повиши конкурентоспособността на националната икономика и да ускори дългосрочния икономически растеж. Конвергенцията на държавите, които се присъединиха заедно с България към ЕС, е много по-силна, вкл. тази на Румъния, Естония, Латвия, Чехия, Словения. Държави като Чехия, Естония и Словения дори имат по-висок БВП на човек от населението спрямо някои от по-старите държави-членки на ЕС като Португалия и Гърция. Хърватия, която се присъедини към ЕС след България, за десет години успя да изпълни критериите за Еврозоната и да стане неин член.

В основата на „БСК Индекс“ стои концепцията за т.нар. „образцов триъгълник на икономическата политика“, който включва три стълба: стимулиране на инвестициите, провеждане на структурни реформи и осигуряване на отговорни фискални политики. Тази концепция е ключова за координацията на икономическите политики в ЕС и формира основата на препоръките на Съвета на ЕС към държавите-членки, вкл. България. Индексът „Ефективност на икономическата политика“ е композитен измерител на текущото състояние на българската икономика. Той се фокусира върху три направления, разпределени в три ключови стълба: "Инвестиции и иновации", "Реформи и институционална среда" и "Ефективност на бюджетната политика". Тези направления са основополагащи за икономическия напредък и устойчивото развитие на страната, като всяко едно от тях представлява интегрален компонент на по-широкия индекс за икономическо развитие. Анализът се основава на подбрани официални данни и индикатори, обхващащи всяка от ключовите области. Комбинацията от количествен и качествен анализ на данните позволява идентифицирането на основните слабости и потенциалните възможности за развитие.

Този подход позволява комплексна оценка на ефективността на икономическата политика на страните-членки една спрямо друга, като дава възможност за по-задълбочено сравнение на ключовите показатели. Въпреки че всяка държава взема самостоятелни решения относно нивото и обхвата на своите инициативи за икономическа политика, подборът на обективни измерители позволява съпоставимост между тях и анализ на широк спектър от проблеми. При подбора на индикатори са селектирани такива, които измерват постигнатите резултати (това, което стои на изхода), а не само вложените ресурси (на входа) на икономическата система. Например, вместо разходи за НИРД се използва показател като „дял на високотехнологичния износ от общия износ“, което позволява по-прецизна оценка на ефективността на публичните разходи.

Индексът има потенциал да подпомогне съгласуването на годишните бюджети, като предостави възможност на заинтересованите страни да проследяват напредъка и да идентифицират конкретни силни и слаби области в икономическата политика на България. Вместо да се разискват общи и абстрактни проблеми, дискусиите могат да се съсредоточат върху ясни предизвикателства и да се търсят практични решения за тяхното преодоляване. България не може да остане изолирана от глобалните трансформации, включително дигитализацията, прехода към зелена икономика и индустриалните промени. Иновациите трябва да бъдат приоритет за инвестиционната политика, качествената бизнес среда – основен фокус на реформите, а фискалната политика – съгласувана с паричната, за да осигури стабилност и устойчивост. Съществуващите слабости в тази посока могат да бъдат преодоляни чрез последователни и дългосрочни решения, насочени към устойчиво развитие и икономическа конкурентоспособност.

Раздел 2. РЕЗУЛТАТИ

В настоящото издание на индекса поставяме специален фокус върху показателите, включени в първия стълб – „Инвестиции и иновации“. Тяхното задълбочено изследване е от съществено значение за разбирането на икономическата динамика и възможностите за повишаване на конкурентоспособността. Анализът на всеки показател включва описание, преглед на тенденциите и идентифициране на ключовите вътрешни и външни фактори, които му влияят. На тази основа формулираме прогнози и препоръки – както краткосрочни, така и дългосрочни – с цел очертаване на ефективни политики за развитие.

2.1. ПЪРВИ СТЪЛБ „ИНВЕСТИЦИИ И ИНОВАЦИИ“

Показатели	Оценка 2024
Първи стълб: "Инвестиции и иновации"	18.89
Глобален индекс за конкурентоспособност на таланти	5.69
Заявки за патенти на 1 млн. души население	0.38
Глобален индекс за иновациите	16.40
Преки чуждестранни инвестиции като дял от БВП	25.90
Бруто образуване на основен капитал като дял от БВП	27.64
Дял на високотехнологичен износ в общия	1.36
Въглероден интензитет на икономиката	4.76
Енергиен интензитет на икономиката	66.88
Степен на технологична трансформация	20.97

2.1.1. РАБОТНА СИЛА - КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

ГЛОБАЛЕН ИНДЕКС ЗА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ НА ТАЛАНТИ

Глобалният индекс за конкурентоспособност на таланти (Global Talent Competitiveness Index – GTCI) е композитен измерител, който оценява способността на държави и градове да привличат, развиват и задържат висококвалифицирани таланти. Индексът се разработва от INSEAD, в сътрудничество с Human Capital Leadership Institute (HCLI) и Descartes Institute for the Future.

Вземането на решения, свързани с развитието, привличането и подкрепата на талантите, е сложен и многопластов процес. Той обхваща различни области като икономика, образование, управление на човешките ресурси, организационно поведение, предприемачество, иновации и стратегия. Поради тази комплексност авторите на GTCI анализират различни аспекти, свързани с управлението на човешкия капитал, като оценява страните по шест основни стълба, съставени от множество индикатори, и условно наречени „входни“ (фактори за формиране на конкурентоспособността на талантите) и „изходни“ (резултатни за ефекта от усилията):

„Входни“ стълбове:

- „Среда и предпоставки“ (Enable) – бизнес и регулаторната среда, благоприятстваща привличането на таланти.
- „Привличане“ (Attract) – способността на страната да привлича както местни, така и чуждестранни таланти.
- „Развитие“ (Grow) – системите за образование, професионално обучение и възможностите за кариерно развитие.
- „Задържане“ (Retain) – качеството на живот и социалната защита, които мотивират талантите да останат в дадена държава.

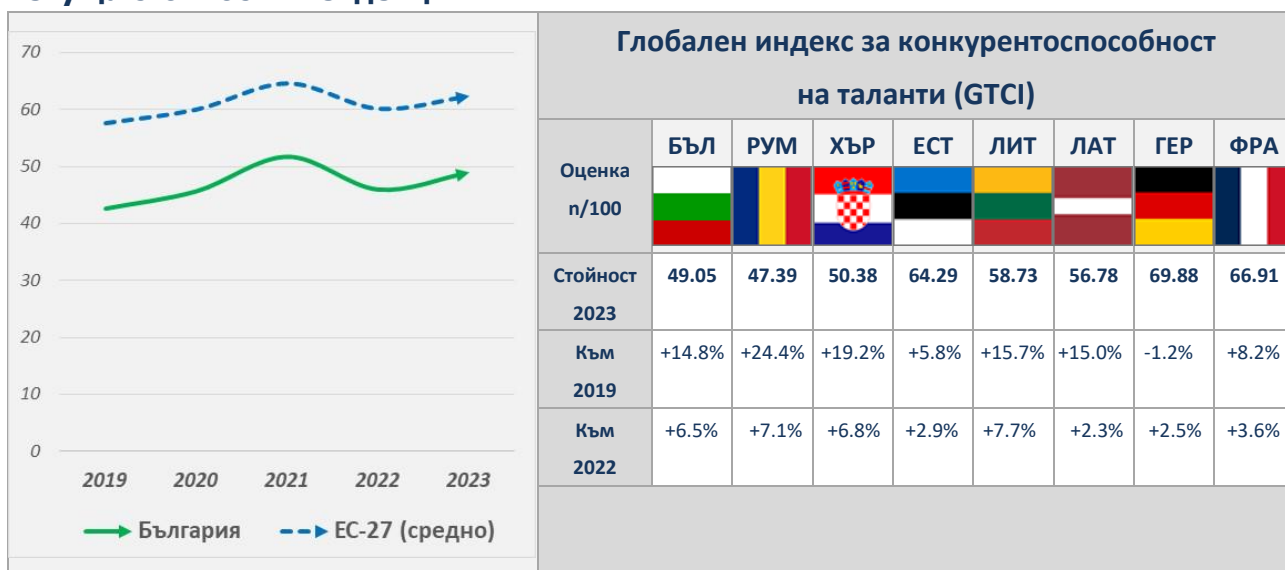

„Изходни“ стълбове:

- „Професионални и технически умения“ (Vocational & Technical Skills) – наличието и качеството на професионално квалифицираната работна сила.
- „Глобални знания и иновации“ (Global Knowledge Skills) – възможностите за иновации и висококвалифицирани специалисти.

Това прави GTCI входно-изходен модел, който оценява както усилията на държавите за привличане и развитие на таланти (вход), така и наличните умения в резултат на тези усилия (изход). Шестте стълба на индекса включват различен брой индикатори, които осигуряват цялостна оценка на всеки аспект. Финалната оценка на GTCI отразява нивото на конкурентоспособност на талантите в дадена държава в диапазона от 0 до максимална стойност 100.

Текуща стойност и тенденции

Сред страните-членки на ЕС България заема предпоследното място по този показател, изпреварвайки единствено Румъния, и 49^о сред всички 134 страни в изследването. Преди България в долната част на класиране са други държави-членки от Балканския полуостров и Източна Европа – Хърватия, Гърция, Полша и Унгария. Ниските позиции и оценки на тези държави очертава тенденция, едновременно на по-слабо развитие на таланти, на значително по-слабо привличане на таланти в сравнение с по-силно развитите икономики и на задържане на кадри.

Анализът на съставните стълбове потвърждава тези изводи, като България е на 62^{по} място сред всички държави в изследването по стълб „Развитие“ (след Тайланд и преди Хърватия) и едва на 86^о по „Привличане“ на таланти (след Камбоджа и преди Руанда). По „Среда и предпоставки“ България се ранкира 52^{па}, по „Професионални и технически умения“ 50^а, а по „Глобални знания и иновации“ е на 47^о място.

Любопитно е, че в стълб „Задържане“ страната е на сравнително високото 39^о място сред всички 134 държави, но по-детайлен анализ показва, че това се дължи на високите оценки на социални индикатори като „пенсионно покритие“ и „човешки права“, докато по индикатор „изтичане на мозъци“ България е на незавидното 114^о място (след Тунис и преди Киргизстан, Румъния е на 80^о място, Унгария на 110^о, Хърватия на 130^о). Всички тези резултати отреждат оценка на страната ни от **5.69¹** сред страните от ЕС в „БСК Индекс“.

¹ Оценките (score) са резултат от индексирание и нормализиране на показателите и са в граници [0, 100].

Анализ на тенденцията и причини

Вътрешни фактори:

- *Недостатъчни механизми за развитие на таланти* – проблеми с образователната система, професионалното обучение и възможностите за кариерен растеж. Недостатъчното финансиране и слабата връзка между образованието и пазара на труда ограничават създаването на висококвалифицирани специалисти. Съществува значителен разрыв между професионалното образование и изискванията на трудовия пазар. Много училища не подготвят учениците с необходимите умения, съответстващи на съвременните изисквания на бизнеса. Липса на достатъчно политики и програми за интегриране на младите хора в пазара на труда. Недостатъчно ефективно използване на социалните мрежи за професионално развитие и свързване на таланти с работодатели. Ограничен достъп до качествени лаборатории, технологии и научни изследвания в университетите. Липса на стимули за частни инвестиции в образованието. Ограничени програми за професионално ориентиране и кариерно развитие.^{2 3}
- *Ниски способности за привличане на таланти*. България не е достатъчно атрактивна за чуждестранни висококвалифицирани работници. Основните причини включват ниски възнаграждения в сравнение със Западна Европа⁴, административни бариери, липса на гъвкави имиграционни политики за специалисти⁵. Липсват ефективни програми за „обратна миграция“, които да насърчават българските специалисти, работещи в чужбина, да се завърнат.⁶
- *Отлив на таланти* - 114° място по индикатор „изтичане на мозъци“ означава, че голяма част от квалифицираните кадри напускат страната.⁷ Като основни причини могат да се посочат по-добрите възможности за кариерно развитие и по-високо заплащане в чужбина, недостатъчна подкрепа за млади специалисти в България.

Външни фактори:

- *Конкуренция от Западна Европа*. По-развитите икономики като Германия, Франция и Нидерландия привличат талантите от Източна Европа с по-добри условия на труд, конкурентни заплати и по-силни социални политики. Липсата на достатъчно стимули за оставане в страната прави България неконкурентоспособна спрямо тези икономики. Показателно за това, заедно с ниското „развитие“ на таланти, е, че по индикатор „лесно намиране на квалифицирани служители“ (част от стълб Професионални и технически умения) България се намира на 105° място сред 134 държави, и тази тенденция се задълбочава (95° място година по-рано).
- *Глобални демографски и икономически предизвикателства*. Глобализацията и технологичните промени увеличават търсенето на квалифицирани кадри, което прави международния пазар на труд още по-конкурентен, на фона на и без това изострената демографска криза. България изостава в цифровизацията и адаптирането към новите изисквания на пазара на труда.
- *Недостатъчна регионална интеграция в научни и бизнес мрежи*. Докато други държави в Източна Европа са активно ангажирани в международни бизнес и научни мрежи, България

² <https://esc.bg/wp-content/uploads/2021/02/obrazovanie.pdf>

³ <https://mediamall.info/news/bulgariya-pred-trudova-kriza-speshna-nuzhda-ot-reformi-v-obrazovanieto-31005news.html>

⁴ <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/w/DDN-20241107-1>

⁵ <https://www.mi.government.bg/news/zam-ministar-pavlov-stiv-mogat-da-uchastvat-v-proczesa-po-privlichane-na-visokokvalificirani-kadri-ot-treti-strani/>

⁶ <https://www.dnes.bg/a/64-stranata/549787-provalyame-se-v-integriraneto-na-zavrashtashtite-se-ot-chuzhbina-emigranti>

⁷ <https://novini.bg/bylgariya/obrazovanie/696953>

изостава в изграждането на партньорства. Ограниченото участие в европейски иновационни програми и стартиращи екосистеми намалява привлекателността на страната за глобалните таланти.

България се сблъсква със сериозни предизвикателства по отношение на конкурентоспособността на талантите, което я нарежда сред най-слабо представящите се страни в ЕС. Основните проблеми са свързани със слабото развитие на кадри, липсата на привлекателност за чуждестранни специалисти и високото изтичане на мозъци. За да се обърне тази негативна тенденция, са необходими целенасочени политики, които да подобрят образователната система, условията на труд и възможностите за професионално развитие в страната.

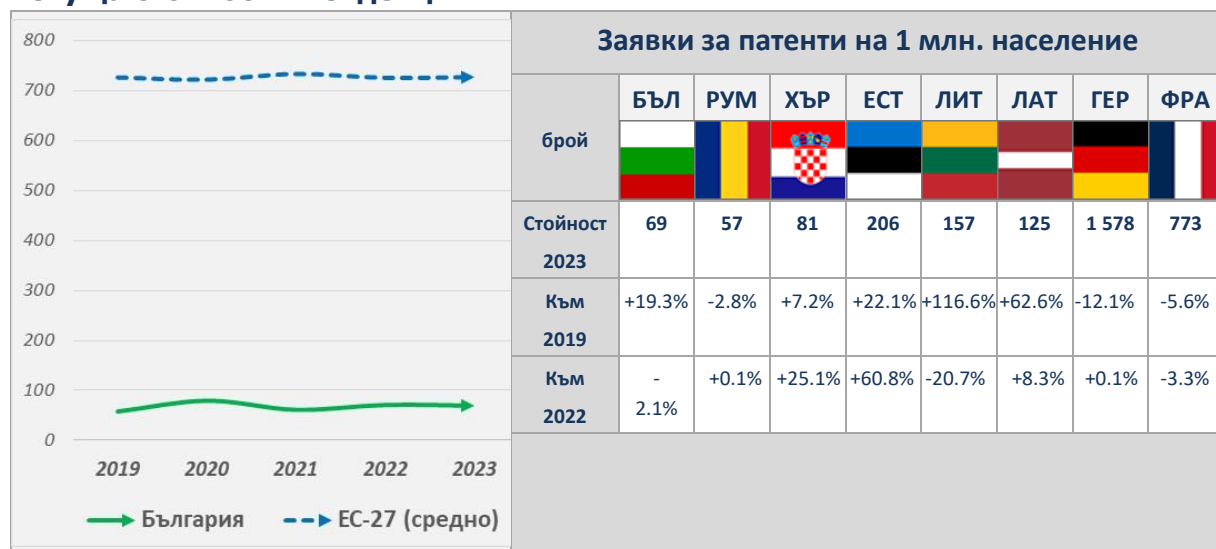
2.1.2. Научни изследвания

ПАТЕНТИ

Показателят „брой заявки за патенти на 1 млн. население“ представя какъв брой заявки за патенти има съответната страна на един милион население. Изчислява се като отношение на двата измерителя.

Показателят отразява нивото на иновации, научноизследователска и развойна дейност и технологичен напредък в страната, като висок брой заявки показва активно участие в глобалната икономика на знанието.

Текуща стойност и тенденция

Тенденция за България: През последната отчетена година се наблюдава леко понижение спрямо 2022 г., но стойностите на показателя остават значително под средното за ЕС и далеч зад стойностите на водещите икономики.

Броят на заявките за патенти в България остава тревожно нисък, което показва сравнително слаб капацитет за иновации и ниско ниво на инвестиции в научноизследователска дейност. Липсата на стимули за иновации и недостатъчно финансиране за НИРД са основни бариери пред по-доброто представяне в този показател.

През 2023 г. средното ниво на инвестиции в научноизследователска и развойна дейност (НИРД) за Европейския съюз (ЕС) е приблизително 2.22% от брутния вътрешен продукт (БВП). Това

представлява леко увеличение спрямо предходната година, когато беше 2.21%. ЕС похарчи около 381 милиарда евро за научноизследователска и развойна дейност през 2023 г.⁸

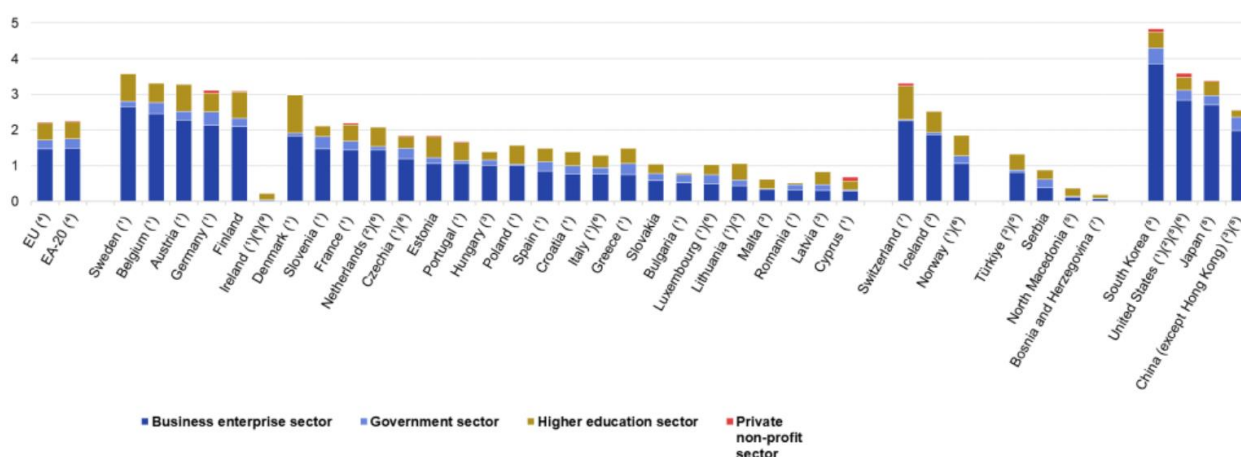
При съседите на България, които не са членове на ЕС, нивото на инвестиции в НИРД е както следва: Турция (1.32%), Сърбия (0.88%), Северна Македония (0.37%).

От тези данни следва, че България има по-ниско ниво на инвестиции в НИРД дори от своите съседи, които не са членки на ЕС, с изключение единствено на Северна Македония.

Разходи за НИРД (% от БВП) по икономически сектори (2023 г.)⁹

Gross domestic expenditure on R&D by sector, 2023

(%, relative to GDP, ordered by the expenditure in the business enterprise sector)

Note: when definitions differ, see http://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/rd_esms.htm.

(*) provisional

(*) definition differs for at least one sector

(*) Private non-profit sector not available

(*) all sectors estimated

(*) 2022 data instead of 2023

(*) at least one sector estimated

(*) 2021 data instead of 2023

(*) at least for one sector break in time series

(*) 2023 data for Ireland not available

Source: Eurostat (online data code: rd_e_gerdtdt) and OECD database

От данните на графиката се вижда, че България и Румъния са единствените държави в ЕС, чийто разходи за НИРД в сектор висше образование са нищожни. Също така, всички останали съседи на България, които не са членки на ЕС (Турция, Сърбия, Северна Македония), имат по-високи разходи за НИРД в сектор висше образование. Това отрежда на България оценка от **0.38** в БСК Индекс.

Анализ на тенденцията и причини

Вътрешни фактори:

- *Недостатъчни инвестиции в научни изследвания и иновации.* България инвестира около 0.8% от БВП в НИРД (0.79%), което е значително под средното за ЕС (2.22%).
- *Слаба връзка между бизнеса и научните институции.* Липсва ефективно сътрудничество, което да генерира търговски приложими иновации.
- *Административни и финансови пречки.* Подаването на патентна заявка често е скъпо и тромаво за малки и средни предприятия (МСП).

⁸ <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?oldid=551418>

⁹ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=R%26D_expenditure

Външни фактори:

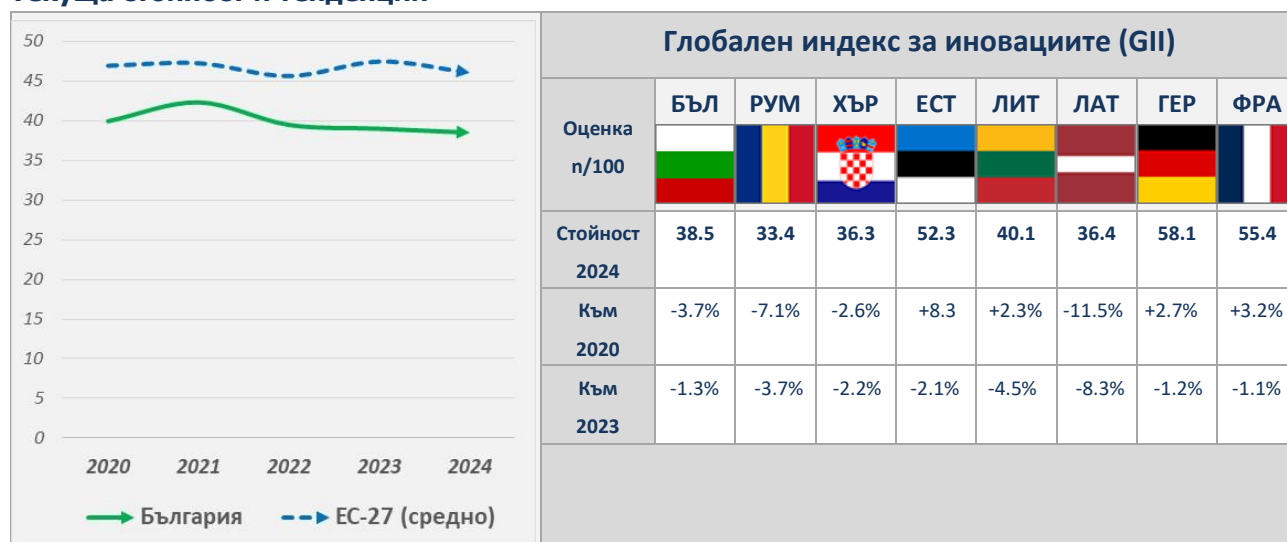
- *Неефективно международно сътрудничество* – неефективен достъп до европейски НИРД програми и партньорства (вкл. недостатъчен капацитет и инициативност за включване в консорциуми).

Броят на патентните заявки на 1 млн. души население е индикатор за иновационния капацитет на една икономика. Освен позитивното влияние върху растежа на БВП, той води и до създаването на високотехнологични работни места. За да подобри представянето си, България трябва да се фокусира върху стимулирането на научната и развойна дейност, както и върху насърчаването на сътрудничество между бизнеса и науката.

ГЛОБАЛЕН ИНДЕКС НА ИНОВАЦИИТЕ

Глобалният индекс за иновации (Global Innovation Index – GII) е ежегодно изследване на Световната организация за интелектуална собственост (WIPO), което измерва състоянието на иновациите сред 133 държави по света чрез композитен индекс, включващ редица показатели, групирани в 7 стълба. Този показател е избран, защото предлага синтезиран поглед върху тенденциите на иновативното развитие както в световен мащаб, както и за всяка отделна държава. Индексът се използва широко като отправна точка при разработване или подобряване на националните политики с цел иновационно и технологично развитие.

Текуща стойност и тенденции

През последните 5 г. България запазва своето относително ниско класиране сред държавите-членки на ЕС (20-21 място), което може да се определи като „застой“. През 2024 г. страната е с оценка от 38.5 т. сред всички разглеждани държави, което я нарежда на 38^о място в световен план. От страните-членки на ЕС на по-ниска позиция са Полша, Латвия, Хърватия, Гърция, Словакия и Румъния. Това отрежда оценка на страната ни от **16.40** сред страните от ЕС в „БСК Индекс“. Резултатът на страната по този показател отразява преходния период на иновационната екосистема в страната. Въпреки частичните успехи и нишовите опити за развитие, създаването на институти, технологични паркове и клъстери, които насърчават научните изследвания и предприемачеството, България все

още е в категорията „нововъзникващ иноватор“, според последния доклад на ЕК „European Innovation Scoreboard 2024“.^{10 11 12 13}

Като относително силни сред съставните стълбове на GII се отличават „инфраструктура“ (22^о място в света), „творческо въздействие“ (27^о място) и „знание и технологично въздействие“ (30^о място). Въпреки това, останалите стълбове показват ясно причините за общата ниска оценка на страната. По стълб „институции“ България е на 83^о място в света (между Панама и Уганда). По „човешки и изследователски капитал“ страната е на 62^о място, по „зряло развитие на пазара“ е на 50^о място, а по „развитие на бизнес средата“ е на 44^о място в света.

Анализ на тенденцията и причини

Иновационното развитие на страната е възпрепятствано от редица вътрешни и външни фактори. Внимателното разглеждане на резултатите по съставни иновационни стълбове и показатели позволява да се открият основните причини за представянето.

Вътрешни фактори:

- *Нестабилна институционална среда.* Политическата нестабилност и честите промени в правителството ограничават дългосрочно доверието в страната и силно ограничават инвестициите в иновации. Несигурността в бизнес средата обезкуражава както местните, така и чуждестранните компании да вложат средства в научноизследователска дейност. България има затруднения в прилагането на политики, които насърчават иновациите. Регулаторната рамка често е неефективна, а административните пречки за стартиране и управление на бизнес са значителни.
- *Недостатъчни инвестиции и липса на стратегическо развитие на човешкия капитал.* Ниските и влошаващи се резултати на българските ученици в международните тестове PISA (по четене, математика и природни науки)¹⁴ показват системни проблеми в образователната система. Недостатъчното финансиране (разходите за образование като % от БВП са под средните за ЕС) и целевото им разходване несъобразено с ясни дългосрочни цели води до слаба подготовка на кадри за технологичния сектор. Малкият брой студенти завършващи STEM специалности (около 19-20% по данни на НСИ¹⁵), води до недостиг на кадри в иновативните индустрии. Нито един български университет не е в топ 500 класациите на QS¹⁶ и THE¹⁷, което ограничават научния потенциал и международното сътрудничество.
- *Изоставаща инфраструктура за иновации.* Страната има много добър интернет достъп за домакинствата¹⁸ и предприятията¹⁹, а дигитализацията на електронните услуги отбелязва напредък след периодите на застой, но нивото на внедряване на съвременни дигитални технологии (облаци, анализ на данни, изкуствен интелект) от страна на предприятията в България е 29.3%, значително под средното за ЕС (54.6%), което нарежда страната на последно място сред държавите-членки на ЕС²⁰. Инвестициите в инфраструктура (като дял от БВП) са ограничени, което забавя модернизацията на икономиката.

¹⁰ <https://eufunds.media/2024/12/10/shest-balgarski-kompanii-sa-odobreni-za-investitsii-ot-fonda-na-esi/>

¹¹ <https://www.bta.bg/bg/news/bulgaria/oficial-messages/824144-insait-i-su-prodalzhavat-programata-explorer-1-mln-lv-za-stipendii-na-talant>

¹² <https://pniidit.egov.bg/wps/portal/program-niidit/about.us/pniidit.programme>

¹³ https://ec.europa.eu/assets/rtd/eis/2024/ec_rtd_eis-country-profile-bg.pdf

¹⁴ https://www.oecd.org/en/publications/pisa-2022-results-volume-i-and-ii-country-notes_ed6fbcc5-en/bulgaria_29d65f4b-en.html

¹⁵ <https://www.nsi.bg/bg/content/3405/завършили-висше-образование-по-образователно-квалификационна-степен-и-тесни-области-на-образованието>

¹⁶ <https://www.topuniversities.com/world-university-rankings>

¹⁷ <https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings>

¹⁸ <https://www.nsi.bg/bg/content/2808/достъп-на-домакинствата-до-интернет>

¹⁹ <https://www.nsi.bg/bg/content/2848/предприятия-с-достъп-до-интернет>

²⁰ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/node/12842/printable/pdf>

Външни фактори

- *Малък вътрешен пазар и ограничен достъп до глобални вериги за стойност.* България има сравнително малка икономика, което ограничава възможностите за растеж на иновативни компании в страната и ги принуждава да търсят реализация на продуктите си зад граница.²¹
- *Слаба интеграция в глобалните иновационни мрежи.* Според аналитичният доклад на GII, през 2024 г., както и в предходните години, 100-те топ научно-технологични клъстера (с висока концентрация на изобретатели и научни автори) продължават да бъдат разположени предимно в три региона: Северна Америка, Европа и Азия, с особена концентрация в две ключови икономики: Китай и САЩ. В Европа топ клъстерите са в Западна и Централна Европа, но извън водещите 100 клъстера, WIPO отчита наличието на S&T центрове и в държави като Сърбия, Румъния, Гърция и Унгария, за разлика от България. Сигурен индикатор, че страната не се възползва от предимствата на глобализацията и не привлича научно-технологичен потенциал.
- *Зависимост от външни технологии.* Българската икономика е силно зависима от чуждестранни инвестиции, особено в технологичния сектор. Това често води до внедряване на външни технологии и практики, вместо развитие на местни иновации. Въпреки че това може да донесе краткосрочни ползи, в дългосрочен план ограничава развитието на местния технологичен капацитет. Много български компании и институции предпочитат утвърдени чуждестранни софтуерни продукти за своите операции, вместо да инвестират в разработването или внедряването на местни решения, което води до зависимост от външни доставчици. Въпреки отделни усилия за постигане на технологична независимост, като българския модел bggpt на INSAIT, страната все още изостава в развитието на проекти с изкуствен интелект (AI)²². Значителен потенциал за напредък на страната има в планираната фабрика за изкуствен интелект BRAIN++²³, един от одобрените нови шест проекта, подпомагани от EuroHPC JU, част от мрежата от центрове за изкуствен интелект на Европа, в която вече участват седем съществуващи фабрики.

България има потенциал да подобри иновационния си индекс, но това ще изисква сериозни реформи. Страната трябва да инвестира повече в научно-изследователска и развойна дейност, да насърчи сътрудничеството между университети и индустрия, да подобри бизнес средата и да развие местни високотехнологични компании. В противен случай, генерално погледнато, страната ще остане зависима от чуждестранни технологии и ще изостава още повече в глобалната конкуренция, въпреки някои изолирани инициативи.

2.1.3. РАЗХОДИ ЗА ИНВЕСТИЦИИ

ПРЕКИ ЧУЖДЕСТРАННИ ИНВЕСТИЦИИ

Преките чуждестранни инвестиции са нетните входящи потоци от инвестиции за придобиване на траен управленски дял (10 или повече процента от акциите с право на глас) в предприятие, работещо в икономика, различна от тази на инвеститора. Това е сумата от собствен капитал, реинвестиране на печалба, друг дългосрочен капитал и краткосрочен капитал, както е показано в платежния баланс. Избраният показател представлява дял на преките чуждестранни инвестиции (нетни входящи потоци) от БВП.

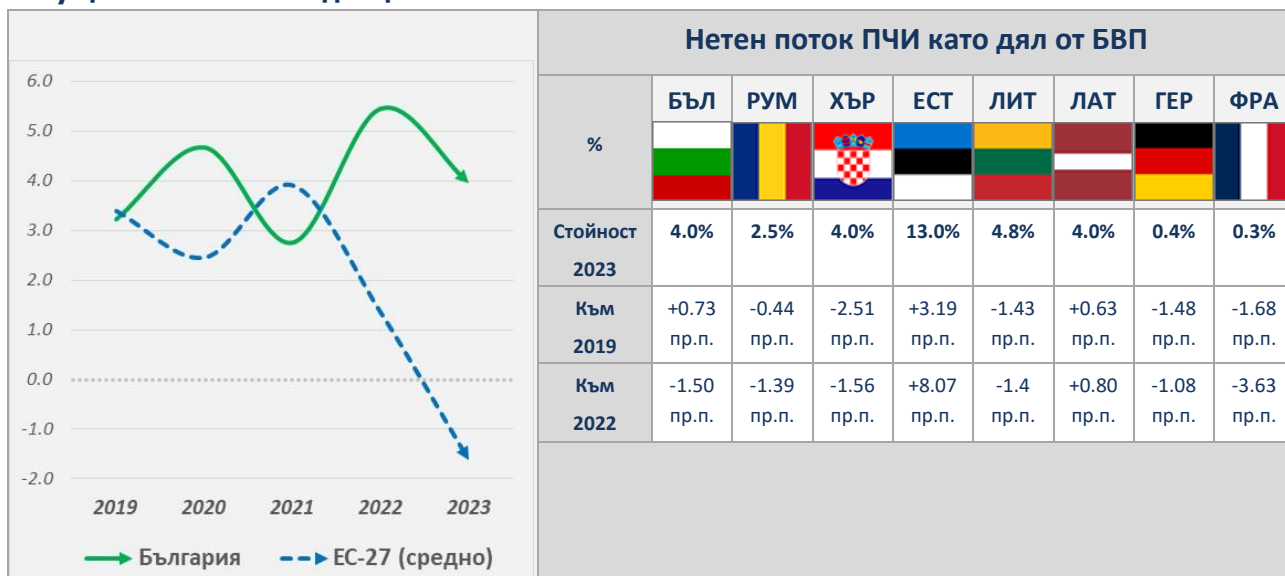
²¹ <https://tinyurl.com/n7atesjp>

²² <https://forbesbulgaria.com/2024/10/25/ai-revolutsiyata-kakvi-sa-predizvikatelstvata-i-kade-e-balgariya/>

²³ <https://www.miq.government.bg/vsichki-novini/v-balgariya-sthe-se-izgrazhda-fabrika-za-izkustven-intelekt/>

Текуща стойност и тенденция

Тенденция за България: Леко увеличение спрямо 2022 г. (1.5 пр.п.), но все още под средното за ЕС. Делът на преките чуждестранни инвестиции в България от 4% от БВП показва умерен интерес от страна на чуждестранните инвеститори. За държава като България, която е догонваща икономика (спрямо средните икономически показатели на ЕС) по линия на т.нар. бета-конвергенция, това е нисък интерес. Други държави-членки на ЕС с бета-конвергенция, като Естония, показват нива на ПЧИ, които са 3 пъти над средните за ЕС. Високият дял на ПЧИ от БВП често е индикатор за доверие на чуждестранните инвеститори, икономическа стабилност и благоприятна бизнес среда.

ПЧИ водят до стимулиране на заетостта, износа или фискалните приходи. Допринасят за ефективността чрез премахване на затрудненията в доставките.

Най-силната полза от ПЧИ се основава на перспективата за разпространение на знания (не само нови технологии за продукти и процеси, но и по-високи управленски умения и нови методи за маркетинг). Въвеждане на ново ноу-хау чрез демонстриране на нови технологии и обучение на работници, които по-късно наемат работа в местни фирми. Прехвърляне на техники за контрол на качеството и стандартизация към техните местни доставчици и канали за дистрибуция.

В много случаи могат да стимулират конкуренцията и да доведат до разпадане на монополизацията. Това отрежда на България оценка от **25.90** в БСК Индекс.

Анализ на тенденцията и причини

Вътрешни фактори:

- *Регулаторна несигурност.* Честите промени в законодателството отблъскват дългосрочните инвеститори.
- *Липса на инфраструктурна свързаност.* България изостава по отношение на модернизацията на транспортната и енергийна инфраструктура.
- *Корупция и бюрокрация.* Липсата на прозрачност в обществените поръчки и административната тежест са сред основните пречки.
- *Липса на необходимия персонал.* Тенденциите са за недостатъчен персонал, не само квалифициран, но и за средно и нискоквалифицирани кадри.

Външни фактори:

- *Глобална несигурност.* Геополитически и икономически събития в региона и света влияят върху намеренията за инвестиции.
- *Конкуренция.* Други страни в Централна и Източна Европа привличат повече ПЧИ чрез агресивни данъчни стимули и политики за лобиране и стратегическо планиране.

ПЧИ като дял от БВП е ключов показател за икономическата привлекателност на страната. Въпреки известен напредък, България трябва да предприеме по-активни действия за подобряване на бизнес средата, за да достигне нивата на съседните страни и средното за ЕС.

Либерализация на търговията – било то глобално, чрез ГАТТ и СТО, или регионално, във формата на ЕС, НАФТА, АФТА и други регионални споразумения – доведе до нарастваща пазарна интеграция и намали значението на размера на пазара като определящ фактор за местоположението на инвестициите. Следователно, дори една малка държава вече може да се конкурира за ПЧИ, като се има предвид, че може да осигури достатъчно привлекателен пакет от стимули.

БРУТО ОБРАЗУВАНЕ НА ОСНОВЕН КАПИТАЛ

Бруто образуването на основен капитал (преди "брутна вътрешна фиксирана инвестиция") се състои от инвестициите на местните производители които реализират стопанска дейност, като се приспадат продажбите, в дълготрайни активи през даден период. То включва подобрения на земя и прилежащи обслужващи обекти; закупуване на съоръжения, машини и оборудване; изграждането на сухопътни пътища, железопътни линии и друга транспортна инфраструктура; училища, офиси, болници, частни жилища, търговски и промишлени сгради. Според Системата на националните сметки от 1993 г. нетните придобивания на ценности също се считат за капиталобразуване.

Тенденция за България: Възстановяване след периода на пандемията от COVID-19, но все още значително под средния за ЕС показател от 23%.

Делът на бруто образуването на основен капитал от БВП в България от 18.7% от БВП показва неефективна инвестиционна среда. Това отрежда на България оценка от **27.64** в БСК Индекс.

Текуща стойност и тенденция

Анализ на тенденцията и причини

Вътрешни фактори:

- *Слаборазвит капиталов пазар.* Несигурните нива на печалби при инвестиции, липсата на достоверна, навременна и пълна информация за условията и възможностите за инвестиции създават висок инвестиционен риск.
- *Тенденция краткосрочните проекти да бъдат предпочитани* пред дългосрочните поради високата неопределеност на средата.
- *Неефективна антициклична политика за хармонизиране на цикличните колебания и поддържане на ефективен реален растеж.* В периоди на рецесия инвестициите силно намаляват.
- *Неефективност в структурата на пазара* от гледна точка на ниво на конкуренция (дял на сив сектор и други), достигнато ниво на технологии в икономиката и структура на БВП водещи до убеждението, че иновациите не са необходими за постигане на конкурентно предимство.
- *Регулаторна несигурност.* Честите промени в законодателството отблъскват дългосрочните инвеститори.
- *Липса на инфраструктурна свързаност.* България изостава по отношение на модернизацията на транспортната и енергийна инфраструктура.
- *Корупция и бюрокрация.* Липсата на прозрачност в обществените поръчки и административната тежест са сред основните пречки.
- *Липса на необходимия персонал.* Тенденциите са за недостатъчен персонал, не само квалифициран, но и за средно и нискоквалифицирани кадри.

Външни фактори:

- *Дигиталната структурна трансформация* на световната икономика изисква по-високо от цикличното ниво на инвестиции.
- *Международните регулации и цели* за зелен преход, нисковъглеродна и кръгова икономика, както и значително по-амбициозните ангажименти на страните от ЕС, изискват по-високо от стандартното ниво на инвестиции.
- *Глобална несигурност.* Геополитически и икономически събития в региона и света влияят върху намеренията за инвестиции.
- *Конкуренция.* Други страни в Централна и Източна Европа привличат инвестиции от български инвеститори чрез агресивни данъчни стимули и политики за лобиране и стратегическо планиране.

Брутното образуване на основен капитал като дял от БВП е основен ключов показател за постигането на висок и устойчив икономически растеж. Въпреки известен напредък, България трябва да предприеме по-активни действия за подобряване на бизнес средата, за да достигне средното за ЕС ниво.

Дял на високотехнологичен износ

Делът на високотехнологичния износ като процент от общия износ отразява **интензитета на търговия с продукти**, изискващи значителни инвестиции в научноизследователска и развойна дейност (НИРД). Той се изчислява като съотношение между износа на такива продукти и общия износ. Класификацията се основава на методологията на ОИСР²⁴ и включва следните високотехнологични

²⁴ Организация за икономическо сътрудничество и развитие / Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)

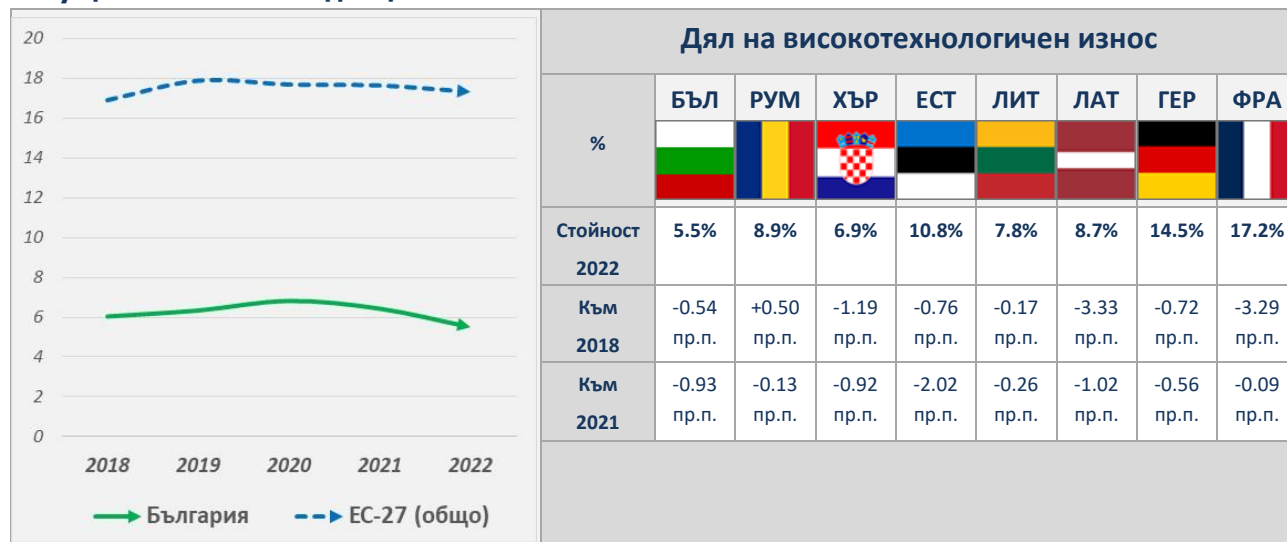
групи: аерокосмическа промишленост, компютри и офис машини, електроника и телекомуникации, фармация, научни инструменти, електрически и неелектрически машини, химия и въоръжение. Тези групи обхващат технически продукти с висок интензитет на НИРД и са агрегирани според стандартната международна търговска класификация (SITC²⁵ Rev.4). Данните се предоставят от Евростат като предварително агрегирани справки, включващи официална статистика за външната търговия на ЕС и държавите-членки.

Данните за ЕС като цяло изключват вътрешноевропейската търговия, за да се представи съюзът като единен субект. Високотехнологичният износ включва реекспортиран внос и по-високите стойности могат да бъдат резултат от логистични операции, а не от местно производство. Данните за България за 2021 и 2022 г. изключват група „въоръжение“ поради липса на данни. За 2018–2020 г. делът на тази група в общия износ на високотехнологични продукти е незначителен.

В периода 2018–2022 г. високотехнологичният износ на България нараства значително в абсолютни стойности – от 1714.74 млн. евро през 2018 г. до 2603.05 млн. евро през 2022 г., което представлява ръст от близо 52%. Основните двигатели за този ръст са секторите "електроника и телекомуникации" и "научни инструменти", докато делът на "фармация" намалява, въпреки стабилните абсолютни стойности на износа.

- Електроника и телекомуникации: Водещ сектор с 48.1% дял от високотехнологичния износ през 2022 г. Абсолютният му износ нараства от 891.81 млн. евро през 2018 г. до 1253.2 млн. евро през 2022 г.
- Научни инструменти: Делът на сектора се увеличава от 13.14% през 2018 г. до 19.98% през 2022 г., като износът му почти се удвоява – от 225.39 млн. евро до 520.03 млн. евро.
- Компютри и офис машини: Делът нараства до 11.4% през 2022 г., като износът достига 297.55 млн. евро (при 171.05 млн. евро през 2018 г.).
- Фармация: Делът намалява от 13.7% през 2018 г. до 9.5% през 2022 г., въпреки че през 2020 г. достига пик от 277.21 млн. евро вследствие на пандемията.

Текуща стойност и тенденции

Въпреки нарастването в абсолютни стойности, делът на високотехнологичния износ в общия износ на България намалява, като през 2022 г. достига най-ниското си ниво за периода. Тенденцията е отрицателна (-0.108% годишно), което показва намаляващата му относителна значимост.

²⁵ Standard International Trade Classification

България е на 24^о място сред страните от ЕС по дял на високотехнологичния износ през 2022 г., губейки една позиция спрямо 2021 г. Делът ѝ (под 6%) е значително под средното за ЕС (17.32%). Водещи са Ирландия (42.5%), Малта (31.1%)²⁶ и Нидерландия (19.4%). В същото време, България изпреварва Гърция (5.0%), Кипър (5.0%) и Португалия (5.2%). Важно е да се отбележи, че в някои от тези страни значителна част от износа може да се дължи на реекспорт на високотехнологични стоки, а не само на местно производство. Въпреки това, тъй като данните за всички страни включват този ефект, сравнението остава показателно за позицията на България в ЕС. Това отрежда оценка на страната ни от **1.36** сред страните от ЕС в БСК Индекс и подчертава продължаващото изоставане на страната в този сегмент.

Анализ на тенденции и причини

Вътрешни фактори:

- *Бърз растеж на други категории износ:* Ако нискотехнологичните сектори (суровини, земеделие, текстил) нарастват по-бързо, делът на високотехнологичния износ намалява.
- *Ограничена трансформация на икономиката:* Липсата на значими инвестиции в НИРД и ограничен иновационен капацитет забавят прехода към икономика, основана на знанието.
- *Реекспорт:* Част от износа вероятно представлява реекспорт, без значителна добавена стойност.

Външни фактори:

- *Глобални икономически тенденции:* Промени във веригите на доставки и конкуренцията от САЩ и Китай оказват натиск върху европейския високотехнологичен сектор.
- *Геополитически фактори:* Войната в Украйна, енергийните кризи и инфлацията влияят върху търговията.
- *Последствия от COVID-19:* Пандемията наруши веригите на доставки, което засегна някои индустрии, докато фармацията временно нарасна.

В глобалната икономика високотехнологичните индустрии са ключов двигател на растежа, производителността и иновациите. Развитието на тези производства не само повишава конкурентоспособността на икономиката, но и създава устойчива заетост и добавена стойност. Въпреки ръста в абсолютни стойности, високотехнологичният износ на България намалява като дял от общия износ. Това показва, че други сектори на икономиката растат с по-бързи темпове. За да подобри позицията си, страната трябва да ускори инвестициите в НИРД, да насърчи иновациите и да създаде благоприятна среда за високотехнологично производство. Съчетаването на национални политики с подкрепата на ЕС може да помогне за укрепване на този сектор и доближаването му до средните нива в ЕС. Политиките на ЕС и националните мерки могат да осигурят стратегическа подкрепа за развитие на тези сектори, но успешното им прилагане зависи от ефективното сътрудничество между държавата, бизнеса и научната общност.

²⁶ Ирландия и Малта са известни с високия дял на реекспорта, особено в сектори като фармация, медицински технологии и електроника. Ирландия, например, е европейски хъб за фармацевтични компании и технологични гиганти като Intel, Apple и Microsoft, които често използват страната за дистрибуция към други региони. Малта също разчита на логистични и реекспортни операции.

2.1.4. ИНТЕНЗИТЕТ НА ИКОНОМИКАТА

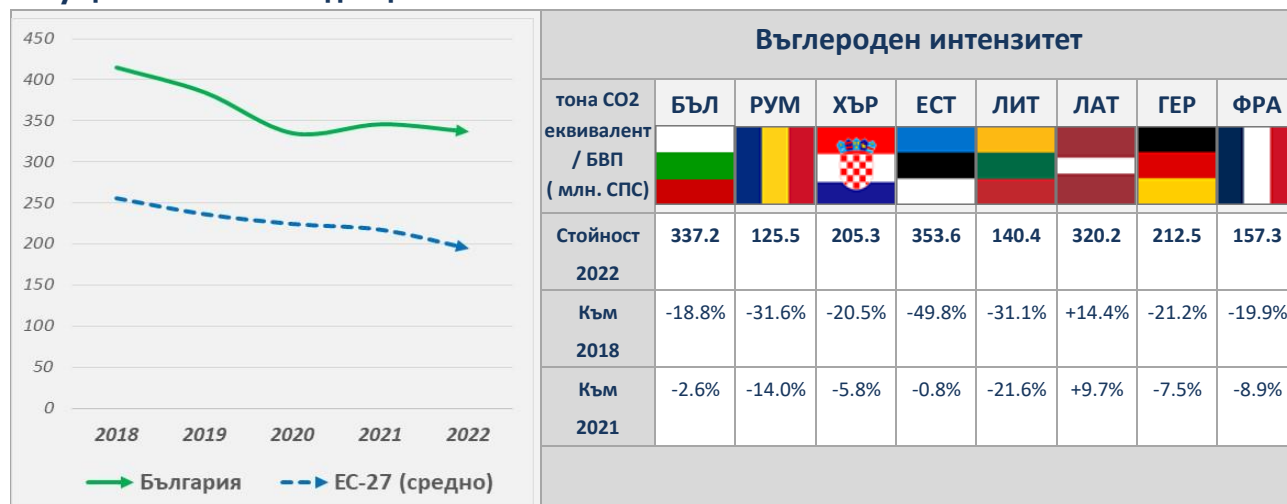
ВЪГЛЕРОДЕН ИНТЕНЗИТЕТ

Въглеродният интензитет измерва количеството парникови газове (в т CO₂ екв.²⁷) на единица БВП (в стандарт на покупателната способност). По-ниската стойност означава по-ефективна икономика с по-малко емисии. Данните за парниковите газове са част от европейската инвентаризация на емисиите, докладвана по Рамковата конвенция на ООН за изменението на климата (UNFCCC²⁸), и включват емисии на въглероден диоксид (CO₂), метан (CH₄), азотен оксид (N₂O) и флуорирани газове (PFC, HFC, SF₆, NF₃)²⁹, като техният сбор (GHG³⁰) се представя само във CO₂ еквиваленти. Основните източници са групирани по международно утвърдената класификация (CRF) и не съвпадат напълно с икономическите сектори (NACE). Европейската инвентаризация е напълно съгласувана с националните инвентаризации на държавите членки, а Евростат ги публикува повторно, както са докладвани в сайта на Европейската агенция по околна среда (EAOC³¹).

БВП, като основен макроикономически показател, отразяващ общия икономически обем на една държава, играе ключова роля в изчислението на въглеродния интензитет. Използването на стандарт на покупателна способност (СПС) позволява съпоставимост между страните, като елиминира разликите в ценовите равнища.

Чрез този подход въглеродният интензитет служи като индикатор за ефективността на инвестициите в „зеления преход“ и технологичните иновации в икономиката.

Текуща стойност и тенденции

Въглеродният интензитет на България намалява с 18.8% за периода 2018–2022 г. Най-резкият спад е между 2019 и 2020 г. (-12.9%) поради намаленото производство и спада на икономическата активност по време на COVID-19. Възстановяването на индустрията през 2021 г. води до лек ръст (+3.3%), а през 2022 г. интензитетът отново намалява (-2.6%), но остава значително над средното за ЕС. За сравнение, средната стойност за ЕС-27 спада с 24.1% през същия период, като най-голямото намаление е през 2022 г. (-10.69%), отразявайки по-агресивния преход на ЕС към нисковъглеродна икономика.

²⁷ Аналитичен показател, който представя общите емисии на парникови газове, изразени в еквивалент на въглероден диоксид (CO₂) на единица БВП. Различните парникови газове са претеглени чрез техния потенциал на глобално затопляне, а резултатите са изразени в еквиваленти на CO₂, което е начин за получаване на сборна оценка.

²⁸ United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC)

²⁹ Перфлуоровъглеродороди (PFC), хидрофлуоровъглероди (HFC), серен хексафлуорид (SF₆), азотен трифлуорид (NF₃)

³⁰ Greenhouse gases (Парникови газове)

³¹ European Environment Agency (EEA)

България остава сред страните с най-висок въглероден интензитет в ЕС поради високия дял на въглицата в енергийния микс и сравнително ниската енергийна ефективност. Това ѝ отрежда оценка от **4.76** в БСК Индекс и 25 позиция в ЕС, с една загубена позиция спрямо предходната година.

Полша, също силно зависима от въглища, предприема по-бързи стъпки към ВЕИ и ядрена енергия. В Германия големите инвестиции във ВЕИ спомагат за по-нисък интензитет. Франция запазва ниски нива благодарение на високия дял на ядрената енергия (над 70% от електроенергията ѝ). Швеция е с най-нисък въглероден интензитет в ЕС поради преобладаващите възобновяеми източници и ядрената енергия, както и ефективните политики за енергийна ефективност. В другия край на класацията е Естония, която традиционно има най-висок интензитет заради зависимостта си от въглища и шистов газ. Разликите между страните показват, че успешното намаляване на въглеродния интензитет зависи не само от природните ресурси, но и от целенасочени политики и инвестиции в устойчиви технологии.

Анализът на връзката между емисиите на CO₂, БВП и въглеродния интензитет в България (2018–2022) показва:

- Динамично развитие на емисиите: през 2019 г. лек спад (-2.25%), последван от значително намаление през 2020 г. (-13.5%) поради пандемията. През 2021 г. възстановяването на индустрията води до рязък ръст (15.9%), а през 2022 г. растежът продължава (9.9%).
- БВП в стандарт на покупателна способност (СПС): стабилен ръст (5.42%) през 2019 г., лек спад (-0.72%) през 2020 г., последван от значителен растеж през 2021 г. (12.2%) и 2022 г. (12.9%).
- Въглеродният интензитет: спад през 2019–2020 г., тъй като емисиите намаляват значително (-13.52% през 2020 г.), но ръст през 2021 г. (+3.25%) заради по-бързото нарастване на емисиите спрямо БВП. През 2022 г. отново има спад (-2.63%), но с по-бавен темп, тъй като икономическият ръст компенсира увеличението на емисиите.

В дългосрочен план, въглеродният интензитет намалява не само заради прехода към чиста енергия, но и поради по-бързия растеж на икономиката спрямо емисиите. Въпреки това, ръстът на емисиите след 2020 г. може да забави декарбонизацията. България има потенциал за по-бързо намаляване на интензитета, ако ограничи ръста на емисиите при икономически растеж.

Основен фактор за увеличението на въглеродния интензитет е ръстът на емисиите в енергийния сектор, който формира 90% от общите емисии. В периода 2018–2022 г. най-голямото увеличение е след 2020 г., когато с възстановяването на индустрията емисиите нарастват рязко. Индустриалните процеси и продукти допринасят с 10%, без значителни промени през годините. Селското стопанство запазва стабилен дял от 13–14%, а отпадъчното управление има малък, но постоянен принос (около 6%). LULUCF³² секторът (горското стопанство и земите) абсорбира въглерод, но приносът му намалява, сигнализирайки за влошаване на способността на горите да компенсират емисиите.

Високите нива на емисии в енергийния сектор са следствие от изгарянето на горива, което представлява 95% от въглеродните емисии. Въглицата и природният газ остават доминиращи, което поддържа високия интензитет. Въпреки стабилния принос на ядрената енергия, липсата на нови мощности ограничава ефекта ѝ върху намаляването на емисиите. ВЕИ бележат ръст, но все още не компенсират зависимостта от фосилните горива.

България намалява въглеродния интензитет, но твърде бавно. Основният проблем е зависимостта от въглища и газ – преходът към ВЕИ не е достатъчен. Ядрената енергия помага, но без нови мощности ефектът ѝ остава ограничен.

³² Land Use, Land-use Change and Forestry (LULUCF) - Земеползване, промяна в земеползването и горско стопанство

Анализ на тенденции и причини

Вътрешни фактори:

- *Енергиен микс и зависимост от въглища.* Лигнитните въглища остават основен фактор за високия въглероден интензитет на България. Въпреки намалението им в топлоенергетиката, те все още доминират в електропроизводството. Природният газ също играе ключова роля, особено в отоплението и индустрията.
- *Структура на индустрията и основни замърсители.* Производството на електро- и топлоенергия остава най-големият източник на емисии поради зависимостта от въглищни мощности. Тежката промишленост също допринася значително чрез използването на въглища и природен газ. Тези индустрии инвестират значително в устойчиво развитие, включително в повишаване на енергийната ефективност, което е ключов фактор за тяхната конкурентоспособност на международните пазари, особено предвид високите енергийни разходи. Въпреки тези инвестиции, технологичните процеси в тежката промишленост ги прави едни от най-енергоинтензивните сектори. Значимо намаляване на енергийната консумация е възможно само чрез преминаване към алтернативни енергийни източници. За целта са необходими сигурни доставки на чиста енергия с нисък въглероден отпечатък на конкурентни цени. В транспортния сектор основен проблем е старият автомобилен парк с висока въглеродна интензивност.
- *Инвестиции в технологии и енергийна ефективност.* Въпреки напредъка, България изостава спрямо други страни в ЕС. Инвестициите във възобновяеми източници се увеличават, но процесът на заместване на въглищата протича бавно.
- *Регулации и национални политики.* Въпреки ангажиментите за намаляване на въглеродните емисии, забавеното прилагане на политики и политическата нестабилност възпрепятстват прехода. Дебатите относно бъдещето на въглищните централи допълнително затрудняват вземането на дългосрочни решения.

Външни фактори:

- *Политики на ЕС и натиск за декарбонизация.* Европейският зелен пакт и системата за търговия с въглеродни емисии (ETS)³³ увеличават разходите за въглеродно интензивните индустрии, което прави прехода икономически неизбежен.
- *Глобални цени на енергията.* Поскъпването на природния газ и въглищата увеличава разходите за производство на енергия, но прави възобновяемите източници по-конкурентоспособни.
- *Икономически и геополитически влияния.* Войната в Украйна доведе до прекъсвания в газовите доставки, засилвайки несигурността и необходимостта от енергийна независимост. Зависимостта на България от вносни енергийни ресурси я прави уязвима на външни кризи, което подчертава нуждата от диверсификация на енергийния микс. Развитието на водородни технологии и батерии може да улесни прехода към нисковъглеродна икономика и да намали зависимостта от фосилни горива, ако бъде интегрирано в енергийната стратегия на страната.

България е на прага на енергиен преход, но напредва бавно и среща сериозни предизвикателства. За да ускори намаляването на въглеродния интензитет, страната трябва да засили инвестициите във възобновяеми източници, енергийна ефективност и технологии за съхранение на енергия.

³³ The EU Emission Trading System (EU ETS)
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02003L0087-20230605>

Намаляването на дела на въглицата в енергийния микс е неизбежно, но трябва да се осъществи балансирано с гарантиране на енергийната сигурност.

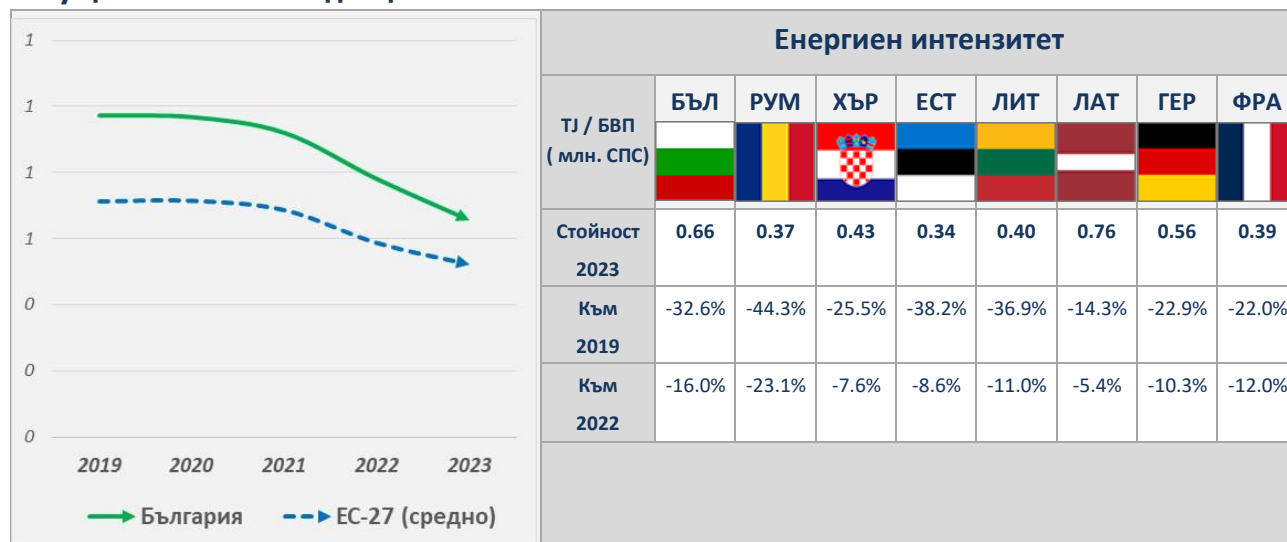
Засилените европейски и световни регулации поставят сериозно предизвикателство пред индустриите с висок въглероден интензитет. Досегашните инвестиции и технологични иновации не са достатъчни за ускоряване на „зеления преход“, което налага прилагането на проактивна политика за стимулиране на чистите технологии и повишаване на енергийната ефективност. Устойчивото намаляване на въглеродния отпечатък изисква цялостен и последователен подход. Ключова роля в този процес ще имат иновации като съхранение на енергия, водородни технологии и умни мрежи, които ще допринесат за дългосрочната стабилност на енергийната система. Успехът на прехода ще зависи от способността на България бързо да се адаптира към европейските изисквания и ефективно да използва наличното финансиране.

ЕНЕРГИЕН ИНТЕНЗИТЕТ

Енергийният интензитет измерва ефективността на енергийната употреба в индустрията, като изразява съотношението между крайното енергийно потребление (в тераджаули) и брутния вътрешен продукт (БВП), изчислен в стандарт на покупателна способност (СПС). Този показател е ключов за оценка на енергийната ефективност и въздействието индустриалния сектор върху околната среда. По-ниската стойност на енергийния интензитет означава по-ефективно използване на енергийните ресурси и по-висока конкурентоспособност на икономиката.

Динамиката на крайното енергийно потребление и БВП е пряко свързана с енергийната ефективност и прехода към устойчиво използване на ресурсите. Намаляването на енергийния интензитет може да бъде индикатор за модернизация на производствените технологии, по-висока енергийна ефективност и прилагане на политики за устойчиво развитие.

Текуща стойност и тенденции

През периода 2019-2023 г. енергийният интензитет на България намалява устойчиво – от 0.97 ТД/млн. СПС през 2019 г. до 0.66 през 2023 г. Въпреки това страната остава над средното за ЕС-27 (0.52) и значително по-високо спрямо Франция (0.39) и Естония (0.34). Това отрежда на България оценка от **66.88** в БСК Индекс, поставяйки я на 20^о място в ЕС, без промяна спрямо предходната година.

Основният двигател на този спад не е драстично намаление на крайното енергийно потребление, а значителният ръст на БВП. Данните за периода 2019-2023 г. потвърждават тази тенденция –

крайното енергийно потребление в индустриалния сектор намалява с 8.36%, докато БВП в СПС расте с 35.96%. Това потвърждава, че подобрието в показателя е резултат основно от икономическото развитие, а не толкова от структурни промени в индустрията.

Тази зависимост между интензитета, енергийното потребление и икономическия растеж се наблюдава и в други страни, но с различни водещи фактори. В Естония се отчита най-голям спад в крайното енергийно потребление (-26.59%), съчетан с по-умерен ръст на БВП (18.78%). Във Франция и Германия намалението на енергийното потребление е по-умерено (-10%), но е съпътствано от стабилен икономически растеж (15-17%). Румъния постига значително намаление на енергийния интензитет (-0.29), благодарение както на подобрена енергийна ефективност (-25.57%), така и на икономически растеж (33.58%). Литва и Латвия също отчитат положителни промени, макар и с по-бавни темпове.

Хърватия е изключение – единствената държава в ЕС, при която крайното енергийно потребление остава почти без промяна (+0.12%), докато БВП нараства с 34.48%. Това означава, че спадът в интензитета се дължи единствено на икономическия растеж, а не на реално намаляване на крайното енергийно потребление в индустриалния сектор.

Сред страните с най-нисък и най-висок интензитет тенденциите също са различни. Малта запазва позицията си на държавата с най-нисък енергиен интензитет (0.12 през 2023 г.), докато Финландия остава с най-висока стойност (1.74). Въпреки това, Финландия отбелязва значително намаление (-0.71), което показва подобрието в енергийната ефективност на индустрията.

В ЕС-27 като цяло намаляването на енергийния интензитет е резултат както от целенасочени политики за повишаване на енергийната ефективност, така и от икономическия растеж. В България обаче основният двигател остава растежът на БВП, а не съществено намаление на крайното енергийно потребление. Това подчертава необходимостта от допълнителни мерки за реално повишаване на енергийната ефективност и намаляване на енергийната зависимост, така че бъдещото подобрието на показателя да се дължи не само на макроикономически фактори, но и на целенасочени индустриални промени.

Анализ на тенденции и причини

Вътрешни фактори:

- *Структура на индустрията.* Българската индустрия продължава да разчита на енергоемки сектори, което влияе върху високия ѝ енергиен интензитет. Развитието на производства с по-висока добавена стойност може да допринесе за подобрието в дългосрочен план.
- *Енергийна ефективност и технологична модернизация.* Макар че модернизацията на индустрията напредва, внедряването на енергоспестяващи технологии остава неравномерно – големите предприятия инвестират в ефективност, докато малките срещат затруднения.
- *Инвестиции и иновации.* Ниските нива на инвестиции и иновации допълнително ограничават възможностите за оптимизация на енергийното потребление.
- *Дигитализация и автоматизация.* Дигитализацията и автоматизацията се развиват по-бавно спрямо водещите икономики в ЕС, което забавя ефективното управление на енергийните ресурси.
- *Енергийна зависимост и енергийни източници.* Високата зависимост от въглища и природен газ също затруднява намаляването на енергийната интензивност, въпреки нарастващото производство на енергия от ВЕИ, едновременно с предизвикателствата пред поддържане на стабилността на електроенергийната система.

- *Влияние на цените на енергията върху индустриалния сектор.* Флуктуациите в цените на електроенергията и природния газ засягат индустрията, а повишените разходи намаляват конкурентоспособността на енергоемките производства.
- *Работна сила и производителност.* По-ниската производителност на труда и липсата на висококвалифицирани кадри в технологичните сектори допълнително ограничават възможностите за повишаване на енергийната ефективност.
- *Логистичните и инфраструктурни ограничения.* Загубите при преноса на енергия, остарялата електропреносна мрежа и недостатъчно модернизиранията ЖП инфраструктура увеличават разходите и допринасят за по-високо енергийно потребление. Автомобилният транспорт остава основно средство за доставки, което повишава енергийната зависимост.
- *Регионалните различия в индустриалното развитие.* Някои области са силно индустриализирани, докато други разчитат повече на селското стопанство и сектора на услугите. В резултат, енергийният интензитет в индустриализираните региони е по-нисък, докато по-слабо развитите области остават по-енергоемки.

Външни фактори:

- *Европейски политики и регулации.* Европейските регулации, включително Зеленият пакт³⁴ и Европейската система за търговия с емисии (ETS³⁵), налагат по-строги екологични стандарти и стимулират инвестиции в ефективност.
- *Цени на енергията и енергийна зависимост.* Колебанията в цените на природния газ и електроенергията и силната зависимост на България от внос на ресурси поставят индустрията в по-неблагоприятна позиция спрямо страни с по-диверсифициран енергиен микс. Високите цени на вноса на енергийни ресурси правят българската индустрия по-малко конкурентоспособна спрямо държави с по-евтина енергия.
- *Незавършената взаимосвързаност на енергийните мрежи на ЕС.* Взаимосвързаността на енергийните мрежи на ЕС включва свързването на електроенергийните, газовите и други енергийни системи в държавите членки, което цели да гарантира свободното движение на енергията, повишаване на енергийната сигурност и да спомага за въвеждането на възобновяема енергия. Специално за електроенергетиката целта за междусистемните електропроводи, поставена от ЕС, е до 2030 г. капацитетът на междусистемните електропроводи да бъде най-малко 15% от инсталираните мощности за производство на електроенергия на всяка държава.
- *Политически и геополитически фактори.* Глобалните кризи, като COVID-19 и войната в Украйна, предизвикаха смущения във веригите за доставки, повишавайки разходите и затруднявайки достъпа до суровини и оборудване. България остава енергийно зависима, което увеличава риска за индустрията в периоди на геополитическа нестабилност.
- *Динамика на международните инвестиции в индустриалния сектор.* Ограниченият поток на чуждестранни инвестиции в технологично напреднали сектори запазва зависимостта на страната от енергоемки производства.
- *Достъп до външно финансиране за енергийна ефективност.* Европейските фондове и международните финансови институции (като ЕИБ) предоставят средства за енергийна ефективност, но усвояването им в България е сравнително бавно, което затруднява модернизацията.

³⁴ Европейският закон за климата утвърждава в законодателството целта на Зеления пакт – постигане на климатична неутралност на европейската икономика и общество до 2050 г.. Той също така определя междинна цел – намаляване на нетните емисии на парникови газове с поне 55% до 2030 г. спрямо нивата от 1990 г.

³⁵ European Union Emissions Trading System

- Климатичните условия също могат да окажат влияние върху енергийното потребление в индустриалния сектор, особено в контекста на повишаващите се летни температури, които увеличават нуждата от охлаждане в производствените мощности. Въпреки това, този фактор остава второстепенен в сравнение с технологичните и икономическите фактори, които оказват по-съществено влияние върху енергийния интензитет.

През последните години енергийният интензитет на индустрията в България намалява, но страната все още има значителен дял на енергоемки индустрии, което я поставя в по-неблагоприятна позиция спрямо държави с по-ниско енергийно потребление на единица БВП. Основният двигател на този спад е икономическият растеж, а не толкова драстично намаление на крайното енергийно потребление. За да бъде България по-конкурентоспособна и енергийно ефективна в дългосрочен план, е необходимо целенасочено реструктуриране на индустрията при запазване на наличните конкурентни предимства, ускорено внедряване на иновации и стабилна енергийна стратегия за устойчив преход към по-ефективна икономика.

2.1.5. Дигитална трансформация

СТЕПЕН НА ТЕХНОЛОГИЧНА ТРАНСФОРМАЦИЯ

Световната класация за дигитална конкурентоспособност на Международния институт за развитие на управлението (IMD World Digital Competitiveness Ranking) (Стълб 2: **Технологии** (Technology)) измерва капацитета и готовността на 67 икономики да приемат и изследват цифровите технологии като ключов двигател за икономическата трансформация в бизнес моделите, правителствените практики и обществото като цяло. Резултатът е синтезирана оценка за цялостния контекст, който позволява развитието на дигитални технологии, вкл. регулаторна рамка за стартиране на бизнес и прилагане на договори, финансиране на технологично развитие и проникване на технологични решения.

Текуща стойност и тенденции

През последните 5 г. България губи 4 позиции в класирането по този стълб на изследването на IMD (от 45 място през 2019 г. до 49 място), като през 2024 г. е с оценка за стълба от 53.05 т. сред всички разглеждани държави. Трябва да се отбележи, че през предходните години страната е била с по-лошо представяне и резултатът от 2024 г. показва известен напредък. От страните-членки на ЕС на по-ниска позиция са Румъния, Кипър и Словакия (съответно 50, 51 и 59 място). Това отнежда

оценка на страната ни от **20.97** сред страните от ЕС в БСК Индекс. Класирането отразява предизвикателствата, пред които страната е изправена в развитието на дигиталната си инфраструктура и регулаторна среда.

Основните съставни показатели на този показател, по които България заема по-ниски места в класирането, са „права върху интелектуална собственост“, „имиграционно законодателство“, „разработване и прилагане на технологии“, „законодателство в областта на научните изследвания“, „стартиране на бизнес“, „финансиране за технологично развитие“ и „интернет потребители“. Тези индикатори ще бъдат разгледани като основни фактори за лошото представяне на страната в изследването на IMD по стълб „Технологии“.

Анализ на тенденцията и причини

Технологичното развитие на бизнеса в България е ограничено от редица вътрешни и външни фактори. Въпреки частичното наличие на висококвалифицирани кадри и относително добър интернет достъп, редица структурни проблеми задържат дигиталната трансформация и иновациите в компаниите.

Вътрешни фактори:

- Недостатъчните инвестиции в НИРД (R&D) са основна причина за ниското технологично ниво на българската икономика. Бизнесът рядко отделя ресурси за иновации, фокусирайки се върху краткосрочни печалби. Разходите за научноизследователска дейност в България са 0.79% от БВП спрямо 2.22% средно за ЕС (Евростат). Допълнително, липсата на ефективни механизми и финансиране за съвместни научни изследвания между публични и частни организации затруднява сътрудничеството между науката и бизнеса³⁶. Според Рамката за държавна помощ на ЕК³⁷, държавната намеса е необходима при пазарна неефективност, за да ускори икономическите дейности и иновациите.
- Законодателството не насърчава достатъчно сътрудничеството за научни изследвания между университети, научни институции и бизнеса, което забавя трансфера и внедряването на нови технологии. В Националната стратегия за развитие на научните изследвания 2017–2030 г. се посочва, че липсата на нормативна основа и ефективна държавна политика води до незаинтересованост от страна на бизнеса към връзки с науката, което допълнително затруднява сътрудничеството между университетите, научните институции и частния сектор.
- Недостатъчност на програми за целево финансиране на технологични стартъпи. Въпреки съществуващи инициативи като Фонда на фондовете³⁸ и beamUp lab³⁹ на Българска фондова борса (БФБ), недостатъчната достъпност до специализирани програми за технологични стартъпи ограничава финансирането на иновационни проекти. Малкият брой фондове за рисковото финансиране и ниските обеми частни инвестиции в технологии допълнително затрудняват развитието на сектора.
- България има слабости в прилагането и защитата на интелектуалната собственост. През 2024 г. страната остава в Списъка за наблюдение на Службата на търговския представител на Съединените щати (USTR)⁴⁰, заради високите нива на онлайн пиратство. Въпреки измененията в Наказателния кодекс през 2023 г., все още няма лица, понесли наказания за тези престъпления. Международният индекс „Право на собственост“⁴¹ поставя България на

³⁶ https://www.eufunds.bg/sites/default/files/uploads/opseig/docs/2020-05/1_ScienceStrategy_2030_BG.pdf

³⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX%3A52022XC1028%2803%29>

³⁸ <https://www.fmfb.bg>

³⁹ <https://www.beamuplab.space/bg/>

⁴⁰ <https://ustr.gov/sites/default/files/2024%20Special%20301%20Report.pdf>

⁴¹ <https://internationalpropertyrightsindex.org/>

предпоследно място в ЕС през 2024 г. Освен това, липсата на официален и публично достъпен регистър за авторско право затруднява защитата на правата върху интелектуалните активи.⁴²

- Структура на бизнес средата и управленска култура. Българската икономика е доминирана от малки и средни предприятия (МСП, 98.80% в общия брой на предприятията и 99.81% от броя на нефинансовите предприятия⁴³) с ограничен финансов капацитет за инвестиции в технологии. Много от тях оперират в сектори с ниска добавена стойност, където автоматизацията и дигитализацията се считат за скъпи и ненужни. МСП често разчитат на традиционни модели и избягват технологични иновации поради липса на финансиране и консервативно управление. Това ограничава конкурентоспособността им на международния пазар и ги задържа в локални рамки. Слабата иновационна среда затруднява развитието на стартъпи и технологични компании, възпрепятствайки създаването на устойчива предприемаческа екосистема.

Външни фактори:

- *Зависимост от европейско законодателство и свръхрегулации.* Строгите регулации на ЕС понякога затрудняват технологичното развитие, особено за МСП, които трудно се адаптират. България често прилага директивите със закъснение или без ефективни механизми, забавяйки дигиталната трансформация. Докладът на Марио Драги (2024)⁴⁴, работодателски организации като BusinessEurope⁴⁵ и редица секторни представители като Business Software Alliance⁴⁶ са обединени зад мнението, че свръхрегулациите в ЕС са основна спънка пред конкурентоспособността на европейските предприятия. ЕК планира намаляване на административната тежест с 25% (35% за МСП), за да насърчи иновациите и растежа, чрез представеният през 2025 г. „Компас на конкурентоспособността на ЕС“⁴⁷.
- *Глобална конкуренция и изоставане на ЕС.* България, както и целият Европейски съюз, среща трудности в конкуренцията с технологични лидери като САЩ и Китай, които инвестират многократно повече в научноизследователска и развойна дейност (R&D), изкуствен интелект и високотехнологични индустрии. Докато САЩ разполагат със свободен капитал и динамична стартъп екосистема, а Китай прилага държавно насочени инвестиции в стратегически сектори, ЕС често е възпрепятстван от регулации, бюрокрация и разпокъсаност на националните политики. Това засяга особено по-малки държави като България, които страдат от липса на инфраструктура, финансиране и недостатъчно квалифицирани кадри, и често остават в периферията.
- *Глобална конкуренция за таланти.* Липсват фокусирани усилия в развитието на кадри във високотехнологични сектори, съответстващи на съвременните тенденции в иновациите. Много от най-талантливите специалисти емигрират в чужбина в търсене на по-добри възможности за развитие и по-високи доходи. Образователните програми често не са достатъчно свързани с нуждите на бизнеса, което води до несъответствие между уменията на завършилите и изискванията на пазара на труда. Въпреки предприетите мерки за внос на висококвалифицирани специалисти от трети страни, процедурите за наемане на такива кадри остават сложни и времеемки⁴⁸.

⁴² <https://ipconsulting.bg/intelektualnata-sobstvenost-v-balgariya/>

⁴³ Годишен доклад на ИАНМСП – „Състояние на малките и средните предприятия в България, 2024 г.“, <https://www.sme.government.bg/?p=67553>

⁴⁴ https://commission.europa.eu/topics/eu-competitiveness/draghi-report_en#paragraph_47059

⁴⁵ <https://www.besnesseurope.eu/publications/reducing-regulatory-burden-restore-eus-competitive-edge>

⁴⁶ <https://www.bsa.org/news-events/news/bsa-and-industry-groups-call-on-eu-to-withdraw-ai-liability-directive>

⁴⁷ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/statement_25_364

⁴⁸ <https://www.mi.government.bg/general/naemane-na-slujiteli-grajdani-na-drugi-darjavi/>

- *Зависимост от чужди технологии.* България е силно зависима от вноса на технологии от чужбина, което ограничава възможностите за развитие на местната технологична индустрия. Много български компании разчитат на чужди технологии и лицензи, вместо да развиват собствени решения. Това води до липса на технологична независимост и ограничава възможностите за иновации. Освен това, зависимостта от чужди технологии увеличава разходите за бизнеса и го прави по-уязвим към промени в световните пазари.
- *Зависимост от чуждестранни инвестиции.* Липсата на стратегически държавни политики за насърчаване на местни инвестиции в технологии създава зависимост от чужди компании и фондове. Ограничен достъп до финансиране за технологични проекти може да забави иновациите и растежа на технологичния сектор.
- *Глобални тенденции в технологичното развитие.* Световните тенденции в технологичното развитие, като изкуствения интелект, интернет на нещата (IoT) и блокчейн, се движат много бързо. България често остава назад в тези области, тъй като липсват необходимите инвестиции и експертиза. Това затруднява възможността на българските компании да се възползват от новите технологии и да останат конкурентни на световния пазар. Освен това, глобалните технологични лидери доминират пазара, което прави още по-трудно за българските компании да се наложат.

България разполага с редица възможности, но и е изправена пред немалко предизвикателства. В следващите години посоката на развитие ще зависи от способността на държавата и бизнеса да адаптират технологичните тенденции и да преодолеят структурните си слабости. Основните вътрешни проблеми включват липса на инвестиции в НИРД, ограничен достъп до финансиране и слаба дигитализация на МСП. Външните предизвикателства като глобалната конкуренция за таланти и зависимостта от чуждестранни инвестиции допълнително усложняват ситуацията. България има сериозен потенциал за подобрене в дигиталната конкурентоспособност, но това изисква комплексни и координирани усилия. Систематичните реформи и промяната на мисленето в тези ключови области ще позволят на България да се утвърди като иновационен център в Източна Европа и да подобри мястото си в световната класация за дигитална конкурентоспособност, създавайки условия за устойчив икономически растеж в дигиталната ера.

Изводи за първи стълб „Инвестиции и иновации“

Прогнози

Настоящият момент е изключително предизвикателен за глобалната, европейската и, в частност – българската икономика, беязан от динамични геополитически промени, нарастващи заплахи за сигурността, енергийна несигурност и преструктуриране на световния икономически ред. Тези фактори влияят пряко върху инвестиционната среда, конкурентоспособността на отделните икономики и способността им да привличат и задържат капитали, технологии и таланти.

В този контекст България е изправена пред сложна комбинация от вътрешни и външни предизвикателства. Макар традиционни структурни слабости като ниски инвестиции в научноизследователска и развойна дейност, забавена дигитална трансформация и административни пречки да продължават да бъдат определящи фактори, глобалните сътресения допълнително изострят нуждата от реформи и адаптация.

Настоящите прогнози се фокусират върху вероятните тенденции в развитието на инвестициите и иновациите, като вземат предвид само анализираният показатели за дългосрочните структурни промени в икономиката, без да се ангажира със задълбочен политически и геополитически анализ.

Макар несигурността да е висока, правилните политики и навременните мерки могат да осигурят по-добра адаптация и конкурентно предимство в един все по-комплексен свят.

1. Ниска инвестиционна активност и забавяне на иновациите

- Преките чуждестранни инвестиции (ПЧИ) ще продължат да са нестабилни, тъй като административните пречки и непредвидимата регулаторна среда ограничават навлизането на стратегически инвеститори.

- Липсата на устойчиви механизми за финансиране на научноизследователска и развойна дейност (НИРД) ще доведе до недостатъчен ръст на патентните заявки и ограничено създаване на нови технологии.

2. Ниска ефективност на публичния сектор и бизнес средата

- България ще остане слабо привлекателна за инвеститорите, ако не се намали административната тежест и не се подобри прозрачността на регулаторните процеси.

- Финансовата среда ще остане неблагоприятна за малкия и среден бизнес (МСП), поради труден достъп до капитал и регулаторните изисквания.

3. Продължаващо изтичане на таланти

- Ако България не успее да поддържа стабилен ръст на възнагражденията и не подобри условията за професионално развитие, тя ще остане сред държавите с висока степен на „изтичане на мозъци“. Недостатъчните икономически стимули в сравнение с други държави, ограничените възможности за кариерно израстване и липсата на ефективни механизми за задържане на специалисти остават основни фактори, които насърчават трудовата миграция.

- Без целенасочени политики за привличане на чуждестранни експерти и обратно интегриране на българи, работещи в чужбина, страната ще загуби конкурентни предимства в стратегически индустрии.

4. Бавно внедряване на цифрови технологии

- България ще изостава в дигиталната конкурентоспособност, поради ограничен напредък в електронното управление, липса на цифрови умения сред работната сила и населението като цяло, както и ограничено внедряване на автоматизирани процеси в индустрията.

- Развитието на иновационни хъбове и стартиращи компании ще бъде възпрепятствано от слабото взаимодействие между бизнеса, науката и администрацията.

5. Ограничен напредък в прехода към зелена икономика

- Инвестициите в устойчиви енергийни източници ще останат под средното за ЕС ниво, което ще забави процеса на декарбонизация.

- Липсата на ефективни регулаторни стимули и дългосрочна стратегия за кръгова икономика ще ограничи внедряването на зелени технологии в индустрията.

Препоръки в краткосрочен план

Във време на икономическа нестабилност и глобални трансформации способността на една страна да реагира бързо и ефективно на предизвикателствата е от ключово значение. В краткосрочен план, България трябва да се фокусира върху стабилизиране на средата за инвестиции и иновации, повишаване на адаптивността на бизнеса и създаване на условия за икономически растеж дори в условията на външни сътресения.

Настоящите препоръки предлагат конкретни рамкови мерки, които могат да доведат до бързи подобрения и да осигурят необходимата гъвкавост на икономиката, така че тя да се възползва от новите възможности в променящия се глобален ред.

1. Облекчаване на административните пречки за инвестиции

- Намаляване на времето за издаване на лицензи и разрешителни чрез дигитализация на процесите, свиване на сроковете за обработка и одобрение и дори цялостно оптимизиране на дългите и мудни процедури.
- Преструктуриране на административните звена и засилване капацитета на тези, обслужващи бизнеса, за да се повиши ефективността и да се ускори реализирането на проекти и инвестиции.
- Ускорено приемане на реформи, насочени към улесняване на инвестициите в стратегически сектори чрез оптимизиране на регулаторните процедури, въвеждане на стимулиращи данъчни режими и улеснен достъп до финансиране.

2. Привличане и задържане на висококвалифицирани специалисти

- Създаване на програми за обратно интегриране на български таланти, работещи в чужбина – напр., пакети от финансови и административни стимули, улеснен достъп до социални услуги, данъчни облекчения за първите години след завръщането си, специални стимули за висококвалифицирани кадри в стратегически сектори и др. Важно е обаче тези политики да бъдат балансирани, за да не се създава неравнопоставеност спрямо специалистите, които вече работят в страната. В противен случай може да се стигне до обратен ефект – демотивация и дори емиграция на съществуващите таланти.
- Осигуряване на целеви грантове и кариерни възможности за учени и инженери, вкл. програми и стипендии за млади изследователи в ключови сфери, стимули за чуждестранни корпорации да откриват развойни центрове в България, с приоритет върху създаване на възможности за български кадри и т.н.

3. Стимули за иновации и технологичен трансфер

- Разширяване на данъчните облекчения за компании, които инвестират в НИРД в стратегически сектори – биотехнологии, изкуствен интелект, възобновяеми енергийни източници, киберсигурност, високотехнологични производства и т.н.
- Насърчаване на партньорства между университети и индустрията чрез съвместни изследователски програми – от информационни кампании за подобряване на доверието и културата на сътрудничество, до държавни програми за финансиране на приложни изследвания, инкубация на технологии и създаване на научноизследователски консорциуми.

4. Насърчаване на дигиталната трансформация на бизнеса

- Подобряване на електронното управление и дигиталните услуги за бизнеса – разширяване на обхвата на предлаганите електронни услуги, максимизиране на информационния обмен и справките по служебен път, адаптация към електронната среда на документите вместо дословно прехвърляне на съществуващите хартиени процеси в електронна форма, внимание върху електронните услуги предлагани от местните администрации.
- Създаване на стимули за цифровизация на малките и средните предприятия, вкл. целеви субсидии, грантови схеми и преференциални кредити за дигитализация, повишаване на осведомеността сред МСП за ползите от дигитализацията чрез практически обучения, данъчни облекчения или ваучерни програми за обучения и др.

Препоръки в дългосрочен план

Дългосрочните реформи изискват стратегически подход, последователни политики и устойчиви инвестиции. Те трябва да бъдат насочени към структурни промени в икономиката, научноизследователската дейност и бизнес средата, за да осигурят стабилен растеж и конкурентоспособност. Реализирането на тези мерки изисква координация между държавата, бизнеса и научната общност, както и адаптация към глобалните икономически тенденции.

1. Цялостна трансформация на образованието и научните изследвания

- Реформа на висшето образование с фокус върху STEM дисциплини и развитието на предприемачески умения. Възможен подход е да се определят конкретни цели, например поне 30% от държавно финансираните специалности да бъдат в STEM направления.

- Дългосрочно финансиране на изследователски институти и иновационни центрове, което да гарантира устойчивостта на научните изследвания и тяхното приложение в практиката.

2. Изграждане на устойчива инвестиционна екосистема

- Въвеждане на стратегически инвестиционни зони с облекчен регулаторен режим за високотехнологични сектори.

- Насърчаване на рисковия капитал и частните инвестиции чрез по-добри финансови инструменти.

3. Интеграция в международните вериги за добавена стойност

- Развитие на индустриални кълстери, които да привлекат глобални технологични лидери.

- Засилване на сътрудничеството с Европейската комисия и международни фондове за инвестиции в иновации.

4. Модернизация на ключовата инфраструктура

- Дългосрочни инвестиции в индустриални паркове, транспортна свързаност и високотехнологични производствени съоръжения.

- Диверсификация на енергийните източници и интеграция на смарт мрежи.

5. Засилване на устойчивото развитие и прехода към зелена икономика

- Въвеждане на дългосрочни регулации за въглеродно неутрално производство.

- Разширяване на национални програми за енергийна ефективност в индустриалния сектор.

Заклучение

България се намира на критичен кръстопът, където решенията, взети днес, ще определят икономическата ѝ позиция в следващите десетилетия. Светът се пренастроява – технологичните трансформации и нововъведения, геополитическата нестабилност, промените в глобалните вериги за добавена стойност, преходът към зелена икономика изискват бърза адаптация и целенасочени реформи. В този контекст конкурентоспособността на страната зависи от способността ѝ да привлича инвестиции, да насърчава иновациите и да задържа човешкия капитал. Глобалната икономика се развива с ускорени темпове, което увеличава натиска върху по-малките и отворени икономики да бъдат по-ефективни, технологично напредничави и адаптивни към новите индустриални модели.

Настоящите анализи показват, че основните предизвикателства пред България остават структурните слабости – ограничен достъп до финансиране, неефективно разпределение на публичните средства за наука и научни изследвания, недостатъчна дигитализация в бизнеса, административни бариери и продължаващо изтичане на висококвалифицирани кадри. Тези проблеми не са нови, но сега са още по-остри на фона на глобалната несигурност. Без решителни действия страната рискува да остане изолирана икономически, докато конкурентите в Централна и Източна Европа продължават да модернизират своите индустрии и инвестиционни модели. В същото време, липсата на устойчива визия за индустриалното развитие и научноизследователската дейност ограничава възможностите за наваксване на технологичното изоставане.

Въпреки предизвикателствата, България разполага със стратегически възможности. Развитието на иновационната екосистема, насърчаването на технологичния трансфер и изграждането на стабилна инвестиционна среда могат да изведат страната на по-високо ниво. Това изисква координирани усилия между държавата, бизнеса и академичната общност, подкрепени от ясна визия за дългосрочен икономически растеж. Успешните примери от други европейски държави показват, че стратегическите инвестиции в дигитализация, научноизследователска дейност и инфраструктура

могат значително да ускорят икономическото развитие и да привлекат капитал от международните пазари.

Краткосрочните мерки трябва да осигурят гъвкавост и бързи подобрения, докато дългосрочните стратегии трябва да гарантират устойчивост и адаптация към новите реалности. Фокусът върху научноизследователската дейност, дигиталната трансформация, публично-частните партньорства и интеграцията в международните вериги за добавена стойност е ключов за успеха.

Резултатите от анализа в стълб „Инвестиции и иновации“, базиран на деветте ключови индикатора, потвърждават тези заключения. България продължава да бъде на последното място сред 27-те държави-членки на ЕС с оценка **18.89**, което я позиционира в сегмент „лошо състояние“ на индикаторния индексграф на БСК.

Инвестиции и иновации

Ясен сигнал за необходимостта от спешни реформи. България има избор – да остане в периферията на европейската и световна икономика или да се трансформира в динамичен и иновативен център. Пътят напред изисква смели реформи, инвестиции в знанието и силна институционална подкрепа. Само с визия, последователност и политическа воля страната може да постигне устойчив растеж, да се утвърди като конкурентна икономика и да повиши представянето си спрямо своите европейски партньори и конкуренти.

Класиране и промяна на годишна база на страните-членки в първи стълб

Място 2024	Държава	Оценка 2024	Място 2024/2023
1	Швеция	67.63	—
2	Дания	63.99	—
3	Ирландия	62.05	▲ 1
4	Малта	58.73	▲ 1
5	Нидерландия	57.23	▼ -2
6	Франция	54.75	—
7	Люксембург	54.09	▲ 4
8	Германия	52.55	—
9	Австрия	50.81	—
10	Финландия	49.30	▼ -3
11	Белгия	48.60	▼ -1
12	Естония	46.11	—
13	Литва	41.02	▲ 3
14	Чехия	40.47	▼ -1
15	Испания	38.38	▼ -1
16	Италия	38.02	▲ 1
17	Португалия	35.63	▲ 1
18	Унгария	34.04	▼ -3
19	Румъния	33.17	▲ 1
20	Словения	31.90	▼ -1
21	Кипър	29.76	▲ 1
22	Хърватия	29.28	▲ 1
23	Латвия	29.04	▼ -2
24	Полша	24.78	▲ 1
25	Словакия	23.70	▼ -1
26	Гърция	20.34	—
27	България	18.89	—

2.2. Втори стълб „Реформи и институционална среда“

Показатели	Оценка 2024
Втори стълб: "Реформи и институционална среда"	32.26
Корпоративна данъчна ставка	96.15
Средна ефективна данъчна ставка	100.00
Дял на завършилите висше образование в STEM специалности	26.09
Очаквана продължителност на живота	0.00
Разходи за здравеопазване като дял от БВП	29.89
Степен на дигитална готовност за бъдещето	13.47
Бенчмарк за електронно правителство	44.81
Върховенство на закона	0.00
Ефективност на правителството	6.63
Качество на регулациите	5.56

Корпоративната данъчна тежест представлява общото финансово бреме, което предприятията понасят под формата на данъци върху печалбата си. Тя включва информация за законоустановените национални и местни корпоративни данъчни ставки, приложими за предприятия и клонове.

По показател **„корпоративна данъчна ставка“** България се нарежда втора с оценка **96.15** в „БСК Индекс“. Това е близо до максималната стойност, което се дължи на факта, че страната има втората най-ниска (фиксирана) ставка от 10% в Европейския съюз, изпреварена само от Унгария с 9%. В сравнение със съседни държави (напр., в Румъния ставката е 16%, в Гърция - 22%), България предлага благоприятни условия за бизнес. Това дава на страната конкурентно предимство в привличането на капитал в Югоизточна Европа.

Важно е също да се отбележи, че освен корпоративния данък, предприятията в България са задължени да плащат и други данъци и такси, като данък върху дивидентите (5%) и местни данъци и такси, които също допринасят за общата данъчна тежест.

Това, което всъщност представлява реален интерес за бизнеса, е **„ефективната средна данъчна ставка“**, т.е. какъв е реалният размер на дължимия данък, след всички приспадания, данъчни облекчения и утежнения, съотнесено към размера на реализираната печалба. Ефективната данъчна тежест предоставя по-реалистична представа за действителното данъчно бреме върху предприятията, отколкото номиналните ставки. Тя може да варира значително в зависимост от специфичните данъчни политики и облекчения в различните държави. За целите на анализа е

използвана средна ефективна данъчна ставка в сценарий с фиксирани лихвени проценти и инфлация, като тези стойности остават постоянни за всички държави, независимо от техния икономически контекст, което осигурява база за сравнение между държавите и позволява да се фокусираме само върху разликите в данъчните системи.

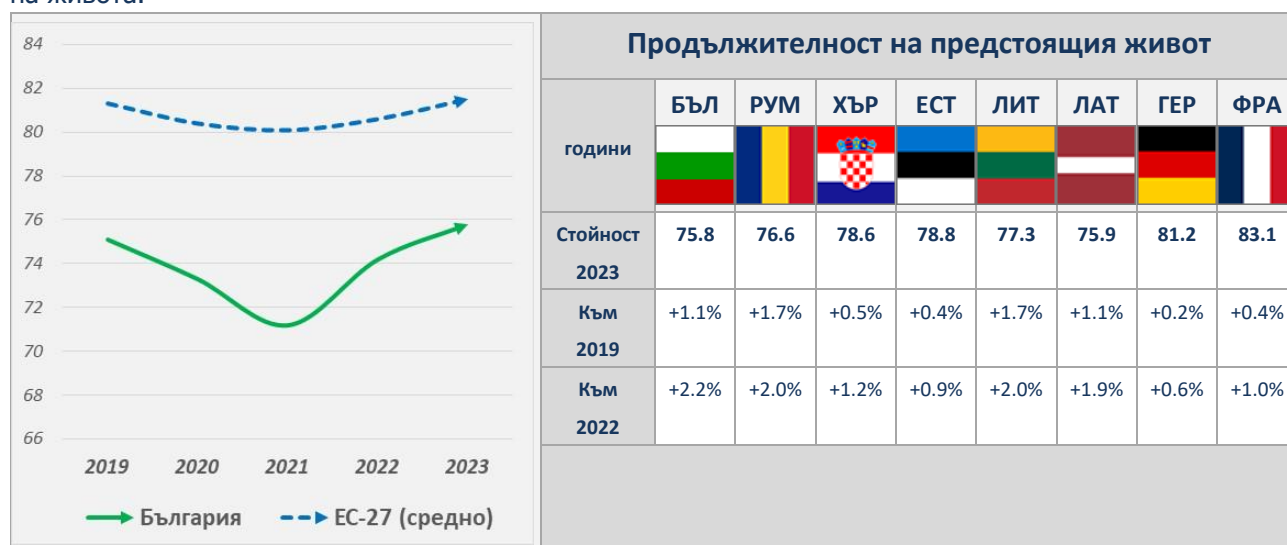
По този показател, поне към 2023 г. България задържа първото си място в Европейския съюз с оценка **100.00** в „БСК Индекс“, благодарение на най-ниската си ставка в съюза от 9.16%. След нашата страна се нареждат Унгария с 10.31% и Кипър с 11.40%. Въпреки, че повечето страни-членки запазват непроменен този показател, впечатление прави, че за период от 5 г. Франция е намалила ефективната си данъчна ставка с над 8 пр.п. до 23.66%, докато в Италия тя нараства с почти 2 пр.п. до 21.18%.

Показателят **„Завършили висше образование в научни, математически, компютърни, инженерни, производствени и строителни специалности“**, изследван от Евростат, е критичен индикатор за оценка на капацитета на дадена държава да подготвя висококвалифицирани специалисти в техническите и научните области или т.нар. STEM (наука, технологии, инженерство и математика) специалности. Този индикатор е особено важен за анализа на човешкия капитал, иновациите и конкурентоспособността на една икономика в условията на задълбочаваща се глобализация и в контекста на придържане към лидерите в света на иновациите.

По този показател през 2022 г. България се нарежда на 22^о място сред страните-членки на ЕС с 14.6 студенти завършили някоя от гореописаните специалности на 1000 души от населението на възраст 20-29 години. По този показател на последните места традиционно са малките държави като Люксембург, Малта и Кипър. Сред тях през последните 5 години се нареждат Словакия, Унгария и България. В резултат оценката на България по този индикатор в „БСК Индекс“ е **26.09**.

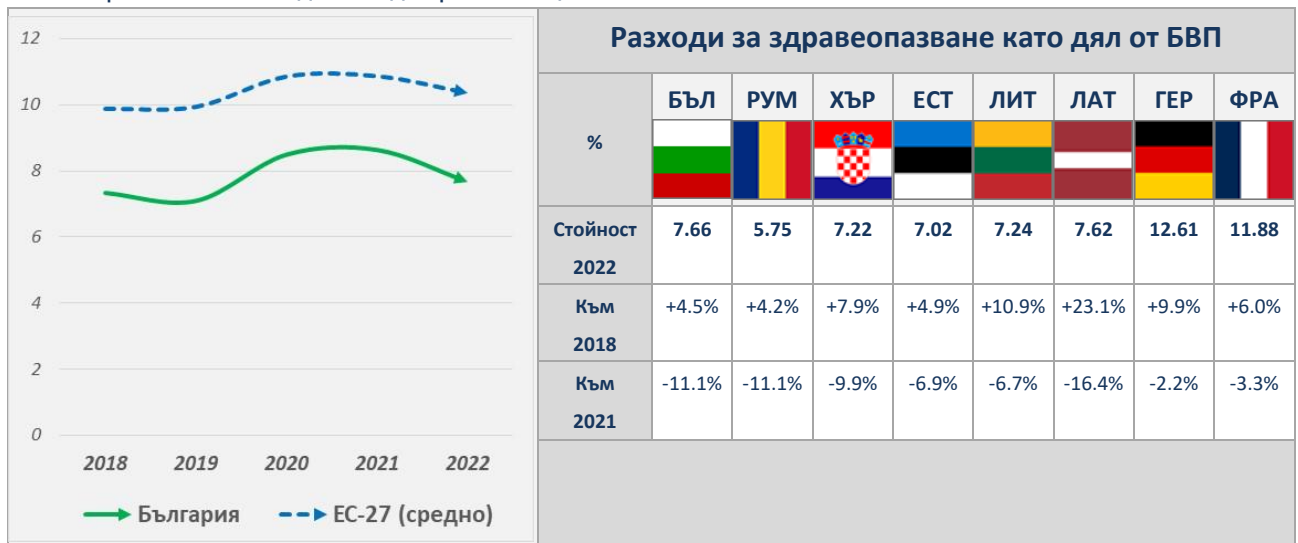
„Средната продължителност на предстоящия живот“ е ключов индикатор, който често се използва за измерване на качеството на здравеопазването и социално-икономическото развитие на дадена страна. Този показател отразява очаквания среден брой години живот на човек, базирана на настоящите условия и тенденции в здравния сектор, като включва множество фактори, влияещи върху здравето и благосъстоянието на населението. Използваните данните са с избор на възраст „По-малко от 1 година/ Less than 1 year“ или в началото на живота. Продължителността на живота е пряко свързана с наличието на достъпни и качествени здравни услуги, включително профилактика, диагностика и лечение на заболявания. По-дългият живот е индикатор и за успешно третиране на хронични заболявания, ефективни кампании за ваксинация, ранно откриване на заболявания и насърчаване на здравословен начин на живот. Особено важен фактор е намаляването на смъртността при новородените, майките и младите хора, което води до увеличение на средната продължителност на живота.

По този показател България е на дъното на ЕС със 75.8 г., съвсем малко след Латвия (75.9 г.) и Румъния (76.6 г.), което ѝ носи оценка **0.00** в БСК Индекс.

Средната продължителност на живота често се разглежда в контекста на други индикатори, които могат да подкрепят или допълнят анализа на ефективността на здравната система. Един от най-често разглежданите показатели са **„разходите за здравеопазване като дял от БВП“**. Разходите за здравеопазване определят количествено икономическите ресурси, предназначени за здравни функции, с изключение на капиталовите инвестиции. Те включват всички схеми на финансиране – задължително и допълнително здравно осигуряване, както и всички доплащания „от джоба“ на пациентите. Разходите за здравеопазване се отнасят основно до стоки и услуги за здравеопазване, които се консумират от резидентни единици, независимо къде се извършва това потребление (може да е в останалата част на света) или кой плаща за него. Като такъв, износът на здравни стоки и услуги (към нерезидентни единици) е изключен, докато вносът на здравни стоки и услуги за крайна употреба е включен.

В тази връзка, по-високите разходи за здравеопазване като дял от БВП отразяват приоритета на държавата да осигури висококачествени здравни услуги, инвестиции в инфраструктура и иновации, както и равнопоставен достъп до грижи за цялото население.

Делът на здравните разход от БВП в България традиционно варира в границите 7-9%. През 2022 г. той е 7.66%, което отрежда 18 място на страната в ЕС с оценка от **29.89** в БСК Индекс.

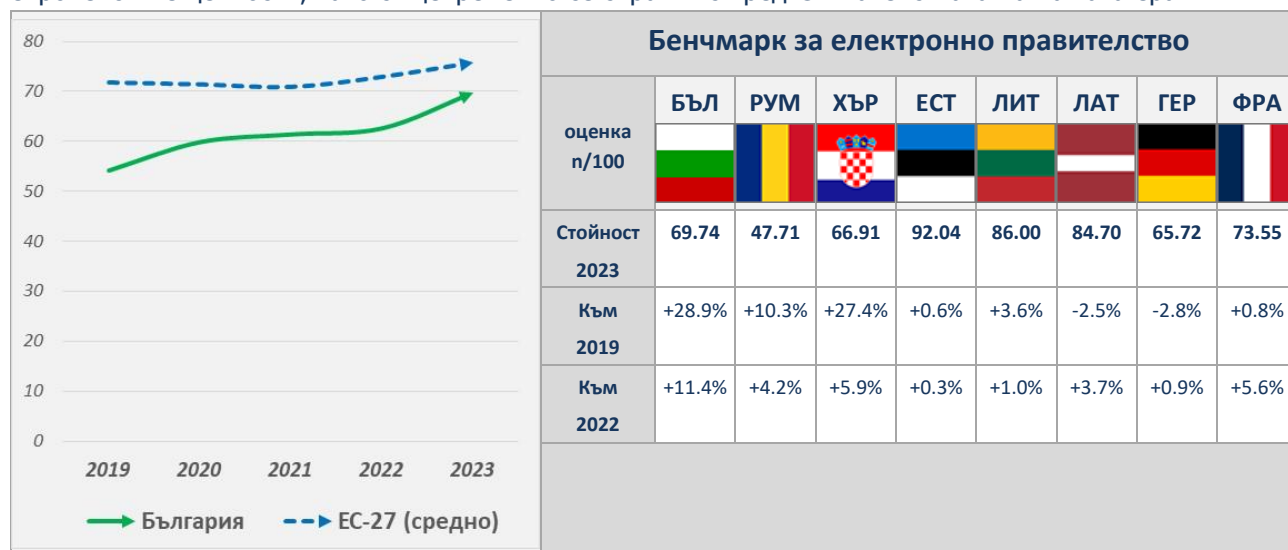
„Степента на дигитална готовност за бъдещето“ е измерена чрез световната класация за дигитална конкурентоспособност на Международния институт за развитие на управлението (IMD World Digital Competitiveness Ranking) (Стълб 3: Готовност за бъдещето (Future Readiness), която изследва капацитета и готовността на 67 икономики да приемат и изследват цифровите технологии като ключов двигател за икономическата трансформация. Резултатът е синтезирана оценка за адаптивните нагласи на населението в държавата, гъвкавостта на бизнеса да се ориентира и да прилага нови решения, както и цялостното внедряване на ИТ услуги и продукти.

През последните 5 г. България губи 17 позиции в класирането по този стълб на изследването на IMD (от 44^о до 61^{во} място), като през 2024 г. е с оценка за стълба от 42.77 т. сред всички разглеждани държави. От страните-членки на ЕС единствено Унгария е на по-ниска позиция (63^о място). Това отрежда оценка на страната ни от **13.47** сред страните от ЕС в „БСК Индекс“.

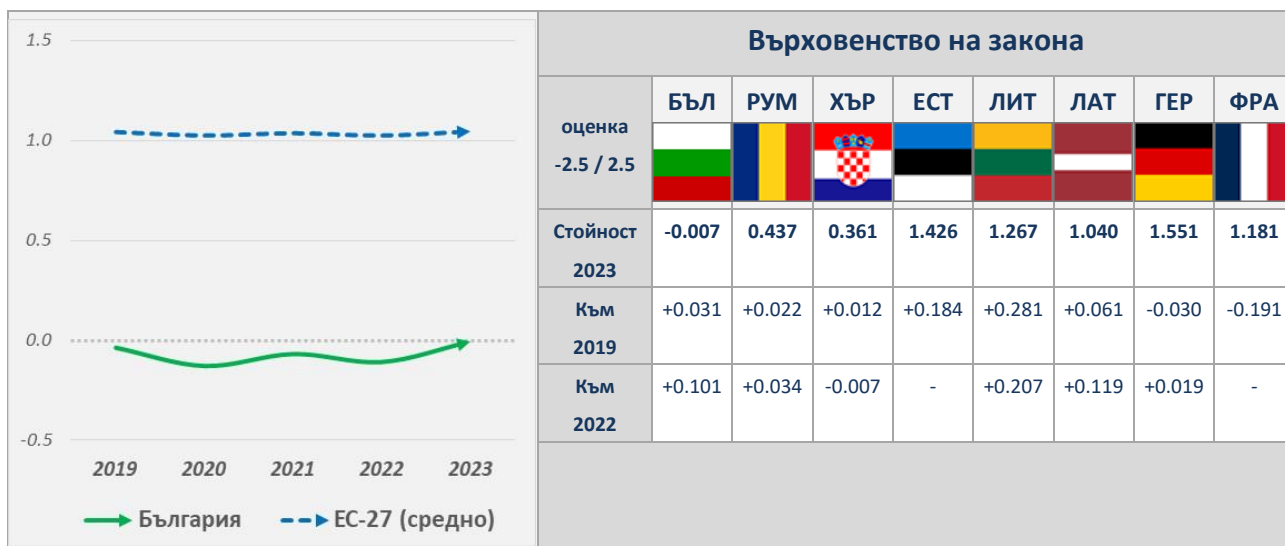
Качеството на дигиталните публични услуги, измерено чрез показател „Бенчмарк за електронно правителство“ (eGovernment Benchmark) е един от четирите индикатора, избрани да представят ефективността на държавното управление. Бенчмаркът наблюдава цифровизацията на публичните услуги сред 37 държави в Европа. Той не само оценява дигиталната трансформация на правителствата, но също така отразява по-широките тенденции, наблюдавани през последните години. Целта му е да определи функционалността на т.нар. „електронно правителство“, което е свързано със съкращаване на времето за предоставяне, подобряване на качеството и разширяване на списъка с публични услуги за бизнеса населението, както и намаляване на корупцията в държавната администрация.

С наближаването на 2030 г., определена за целева от политическата програма на Европейската комисия за цифровото десетилетие, за европейските държави става все по-важно да дадат приоритет на развитието на устойчиви и независими дигитални инфраструктури, способни да поддържат европейските ценности, като същевременно се справят с предизвикателствата на нашата ера.

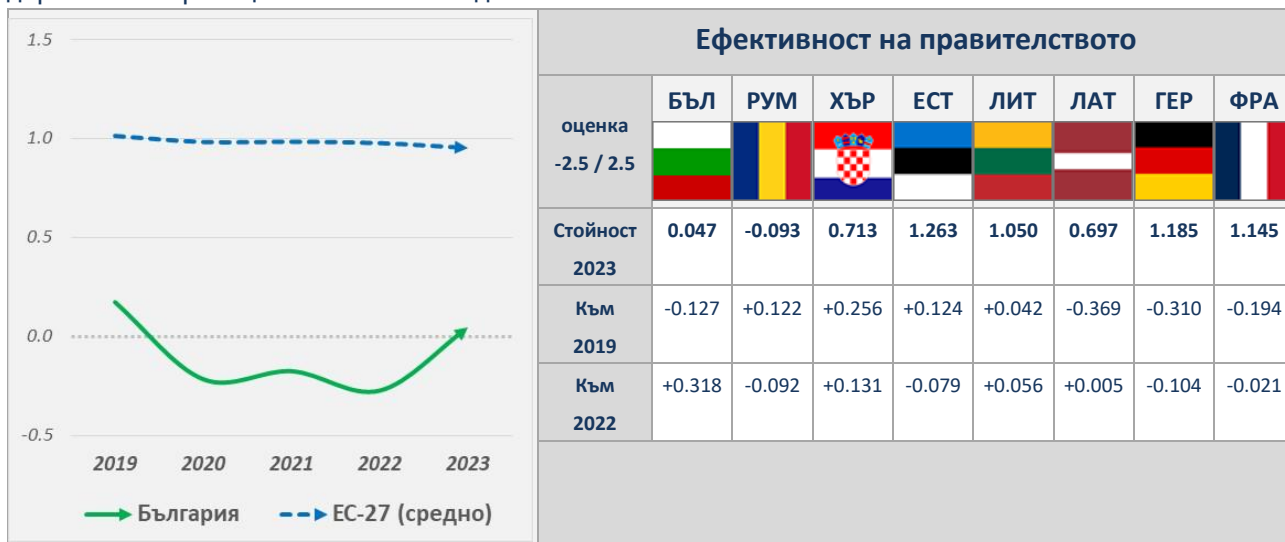
България се нарежда на 18^о място сред страните в ЕС по оценка за eGovernment Benchmark през 2023 г. с 69.74 т. сред всички изследвани държави включени в изследването, което ѝ носи оценка от **44.81** в „БСК Индекс“.

Вторият от четирите индикатора, използвани за оценка на ефективността на държавното управление, е „**върховенството на закона**“. Този индикатор представя степента, до която държавата успява да наложи доверие в членовете на обществото и бизнеса в качеството и прилагането на законодателството. Той включва: необходимостта от принудително изпълнение на договорите, ефективността на защита на правата на собственост, ефективността на работата на полицията, прокуратурата и съдилищата, както и вероятността от престъпност и насилие в обществото (т.е. ефективността на превенцията). Този показател влияе пряко върху качеството на бизнес средата и стимулирането на инвестиции. Изследването на Световната банка оценява държавите в границите от -2.5 точки до +2.5 точки. Според Световната банка, от 2009 г. насам България е единствената държава в ЕС-27, която има отрицателна стойност по този показател. Оттогава съседна Румъния отчита положителен коефициент и през последните 8 г. оценката ѝ се задържа около 0.3 - 0.4. Подобно е положението и в Хърватия. През 2023 г. все пак България отчита слабо подобрене до оценка от -0.007, което е най-доброто представяне на страната от началото на изследването на СБ през 1996 г. Въпреки това, трябва да се отбележи, че това е много далече от средното европейско ниво (1.048), около което са и трите балтийски държави, като Естония дори е редовно доста над него.

Всичко това резонно отрежда оценка на България от **0.00** в БСК Индекс, което отразява последното ѝ място сред страните-членки на ЕС по върховенство на закона. Изключително негативната оценка се обяснява с продължаващите проблеми със съдебната независимост и корупцията, липсата на доверие в съдебната система и правоохранителните органи.

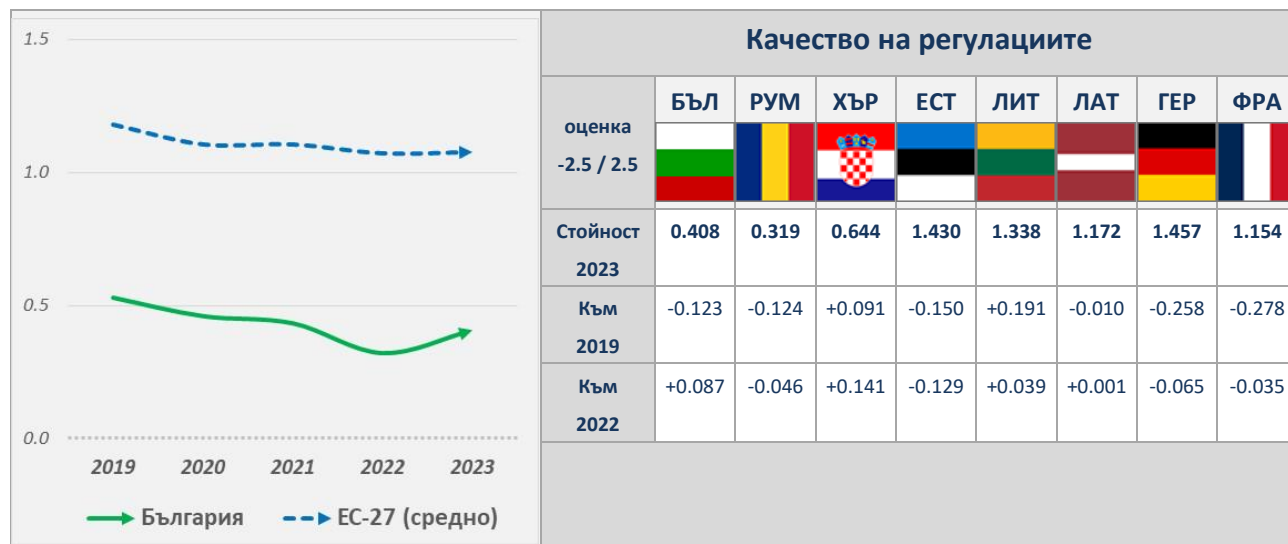
„Ефективността на правителството“ е третият индикатор, анализиращ ефективността на държавното управление. Той представя възприятията сред бизнеса и инвеститорите за качеството на публичните услуги, степента на независимост на държавните служители от политически натиск, качеството на формулиране и изпълнение на политиката и надеждността на ангажимента на правителството за такива политики. Този показател също представлява коефициент, оценяващ държавите в границите от -2.5 точки до +2.5 точки.

Според Световната банка, през 2023 г. България е с положителна стойност по този показател от 0.047 за първи път от 2019 г. насам. Политическата нестабилност през последните години носи трайно негативни оценки в отрязъка от -0.2 до -0.3 точки. Всичко това отрежда оценка от **6.63** на България по този показател в „БСК Индекс“.

„Качеството на регулациите“ е последният от четирите индикатора, избрани да представят ефективността на държавното управление. Този показател представя възприятията на бизнеса, инвеститорите и гражданите за възможността на правителството да формулира и прилага стабилни политики и разпоредби, които позволяват и насърчават развитието на частния сектор. Изследването на Световната банка оценява и по този показател държавите в границите от -2.5 точки до +2.5 точки.

България традиционно има една от най-ниските стойности в ЕС-27 по коефициента за качество на регулациите, като си разменя класирането на дъното с Румъния, Хърватия и Гърция, а от 2010 г. насам и с Унгария. През 2023 г. България е на 25^{-а} позиция сред страните ЕС, след като година по-рано е била последна. Впечатление прави, че Естония, Литва и Латвия имат стойности, които са съизмерими с тези на Германия и Франция.

В резултат на всичко това, България получава оценка от едва **5.56** в „БСК Индекс“ по този показател.

Изводи за втори стълб „Реформи и институционална среда“:

В стълб „Реформи и институционална среда“ в България е сред седемте държави-членки на ЕС със слабо подобряване на представянето си спрямо предходната година. Страната се изкачва с една позиция, от 26-о до 25-о място, като след нея остават Словакия и Румъния.

Сравнението на оценките по показатели показва, че подобрението идва основно от качеството на дигиталните публични услуги и донякъде от ефективност на правителството и качество на регулациите. Основният фактор, който се отразява негативно на общата оценка по този стълб, са по-малките разходи за здравеопазване като дял от БВП.

България изостава от ЕС значително по почти всички разглеждани показатели. Единствен „светъл лъч“ са корпоративните данъчни ставки, които обаче не отразяват ефекта от допълнителните местни и квази данъците. Само те не са достатъчни, за създаване на благоприятна бизнес среда. Досегашните публични политики за реформи не

Реформи и институционална среда

постигат желания ефект и не допринасят за повишаване на доверието в България като привлекателно място за развиване на икономическа дейност.

Необходимо е преосмисляне на публичните политики, с цел ускоряване на реформите и подобряване на качеството на институционалната среда, за да може страната да достигне средните европейски нива в обозримо бъдеще (следващите 15 години).

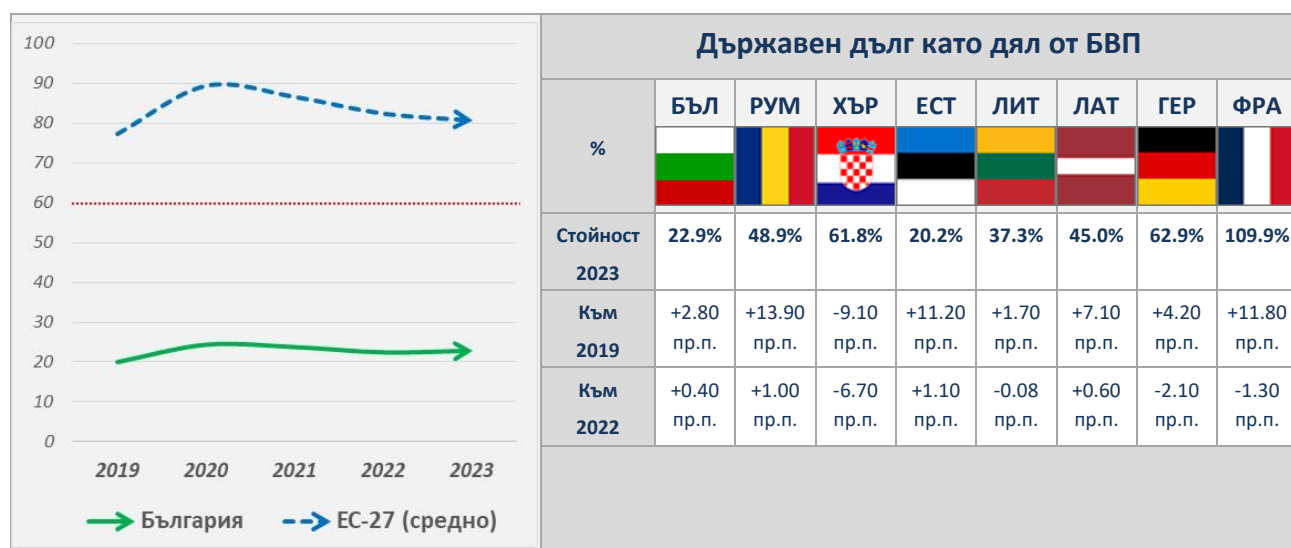
Класиране и промяна на годишна база на страните-членки във втори стълб

Място 2024	Държава	Оценка 2024	Място 2024/2023
1	Дания	74.83	
2	Ирландия	74.26	▲ 1
3	Финландия	73.23	▼ -1
4	Швеция	71.87	
5	Холандия	64.10	
6	Австрия	62.04	
7	Германия	61.66	
8	Франция	61.17	▲ 2
9	Люксембург	59.98	
10	Естония	57.20	▼ -2
11	Литва	56.33	▲ 1
12	Белгия	54.46	▼ -1
13	Словения	52.00	▲ 3
14	Чехия	51.03	▼ -1
15	Испания	50.11	▼ -1
16	Португалия	49.82	▼ -1
17	Кипър	46.71	
18	Латвия	44.06	
19	Италия	41.16	▲ 1
20	Малта	38.98	▼ -1
21	Полша	37.41	▲ 2
22	Хърватия	37.06	
23	Гърция	34.99	▲ 1
24	Унгария	33.99	▼ -3
25	България	32.26	▲ 1
26	Словакия	30.23	▼ -1
27	Румъния	24.65	

2.3. ТРЕТИ СТЬЛБ „ЕФЕКТИВНОСТ НА БЮДЖЕТНАТА ПОЛИТИКА“

Показатели	Оценка 2024
Трети стълб: "Ефективност на бюджетната политика"	38.71
Държавен дълг като дял от БВП	98.12
Държавен дефицит/излишък като дял от БВП	49.52
Държавни капиталови разходи като дял от БВП	20.97
Външнотърговско салдо	36.01
БВП на глава от население	0.00
Превишение на ръста на производителността над ръста на ср. работна заплата	27.64

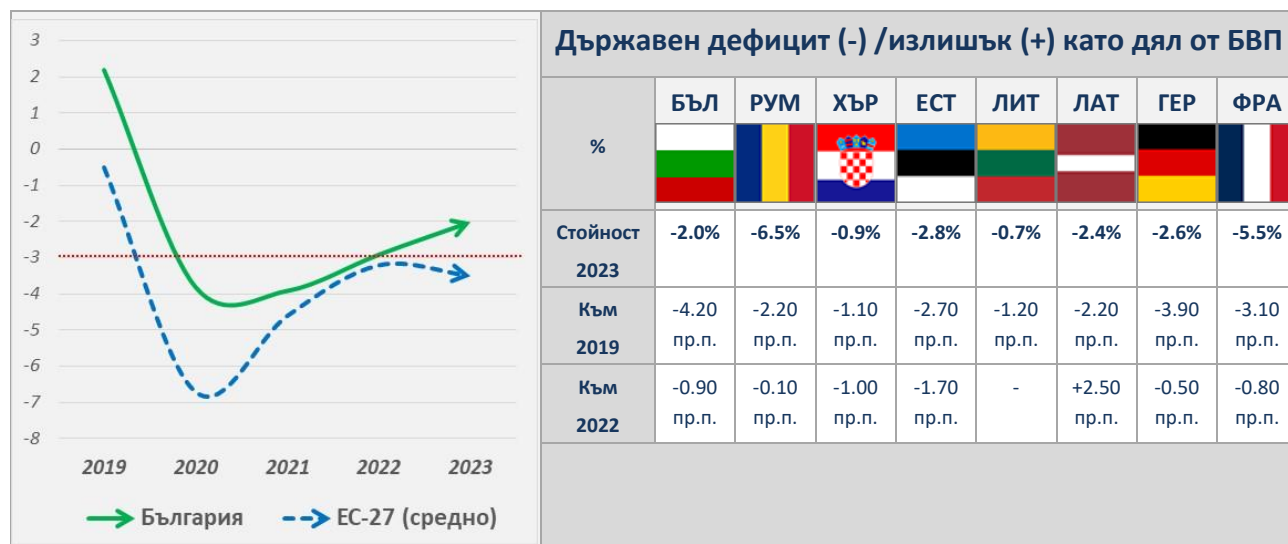
Показателят **„държавен дълг“** представлява сумата (общ консолидиран брутен дълг) от всички финансови задължения на дадена държава, включително тези на централното правителство (S.1311), регионалните подразделения (S.1312 в EDP), местните власти (S.1313) и фондове за социална сигурност (S.1314). Той се определя в номинална стойност в края на годината в следните категории държавни задължения: валута и депозити, дългови ценни книжа и заеми. Когато се изразява като процент от brutния вътрешен продукт (БВП), този показател отразява съотношението между общия размер на дълга и икономическата продукция на страната. Това съотношение е ключов индикатор за финансовата стабилност на държавата и нейната способност да обслужва задълженията си. Съотношението като дял от БВП се основава на годишните данни за БВП, предоставени на Евростат в уведомлението за ППД (Процедура при прекомерен дефицит / EDP - Excessive Deficit Procedure). БВП е брутен вътрешен продукт по текущи пазарни цени⁴⁹. Това е един от Маастрихтските критерии, установени за присъединяване към еврозоната, които изискват съотношението на държавния дълг към БВП да не надвишава 60%. Ако този праг бъде превишен, се очаква да има налице тенденция към устойчиво намаляване на дълга.

По този показател България традиционно има изключително силно представяне на фона на останалите страни-членки на ЕС. От 2008 г. насам България си разменя второто и третото място за най-нисък държавен дълг измерен като дял от БВП с Люксембург, като те са изпреварени единствено от Естония. Любопитно е да се отбележи, че в годината на приемането на България в ЕС (2007 г.) тя се намира на 6^о място, а 10 г. по-рано, в годината на приемането на валутния борд (1997 г.), България заема 23^о място сред настоящите страни-членки. В резултат, България получава втората най-висока оценка от **98.12** в „БСК Индекс“ по този показател.

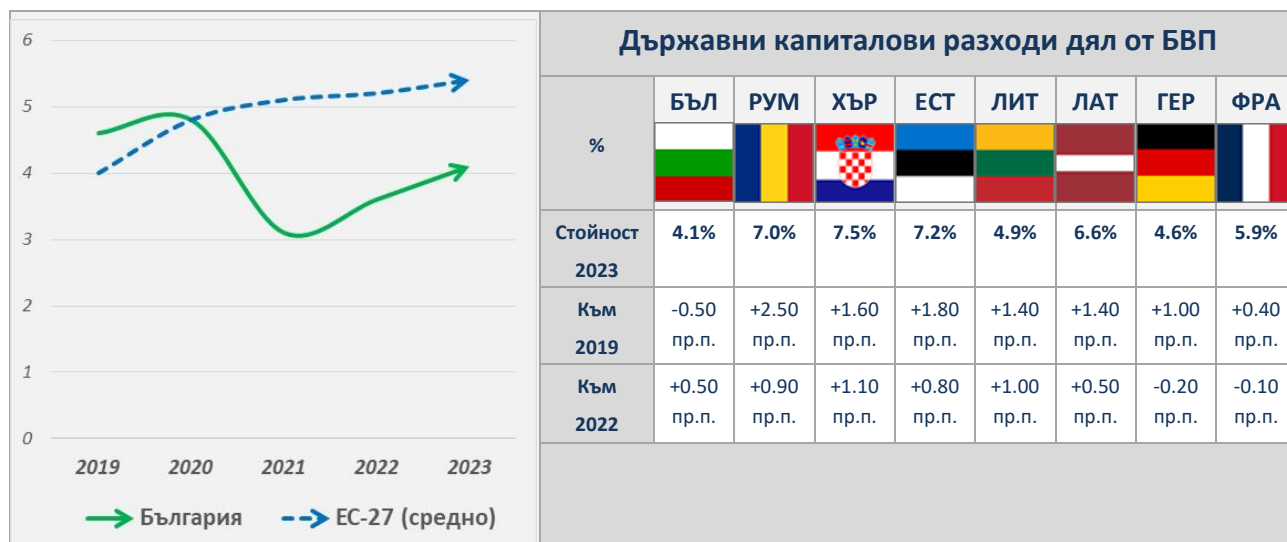
⁴⁹ Както е определено в ESA 2010.

Показателят **„държавен дефицит/излишък“** е балансова позиция (дефицит (-)/излишък (+)) на сектор „Държавно управление“ и се формира като разликата между нетно предоставените и получени средства (net lending/net borrowing) на същите подсектори на „Държавно управление“ за една година (ESA 2010). Когато разходите надвишават приходите, се говори за дефицит, а когато приходите са по-големи от разходите – за излишък. Изразяването на този показател като процент от brutния вътрешен продукт (БВП) позволява оценка на фискалната позиция на държавата спрямо размера на нейната икономика. Значението му като икономическа концепция се илюстрира най-добре от факта, че той формира един от двата критерия за равнище на публичния дълг в споразумението от Маастрихт с праг 3% дефицит от БВП, използвани от Европейската комисия за оценка на стабилността и устойчивостта на публичните финанси.

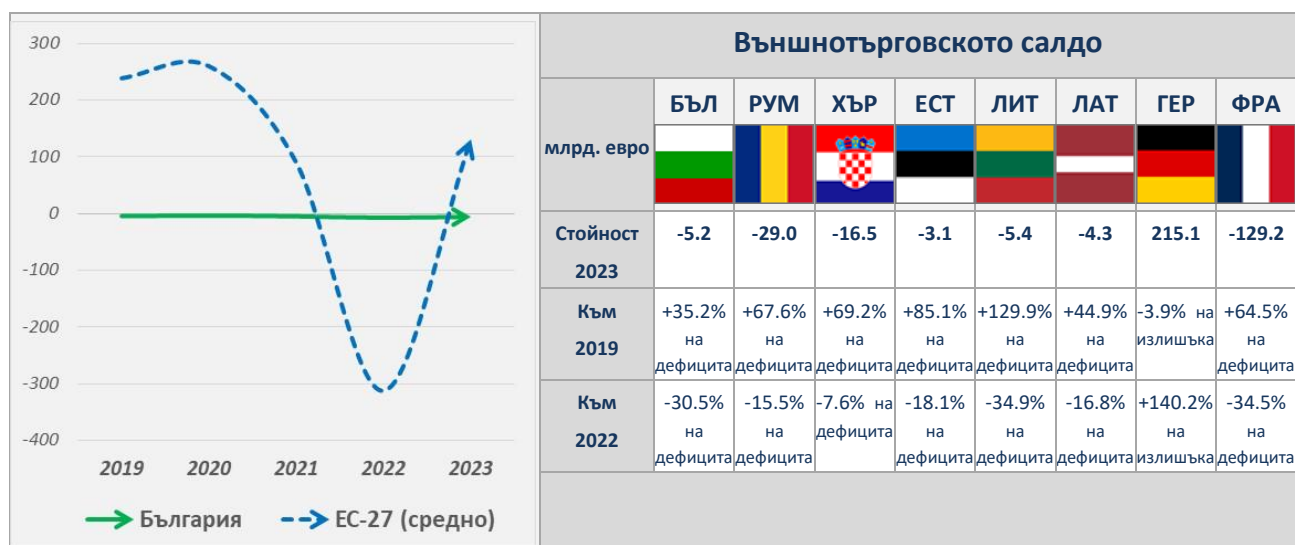
От присъединяването си към Европейския съюз, България винаги е успявала да поддържа строга финансова дисциплина със среден дефицит от 1.4% от БВП. През последните 5 наблюдавани години средният дефицит е 2.1%, като България приключи 2023 г. с дефицит от 2%. Това я нарежда на 11-о място сред страните-членки по показателя и я поставя в групата на 17-те държави покриващи маастрихтския критерий за не повече от 3%. В резултат, България получава оценка от **49.52** в БСК Индекс по този показател.

„Държавните капиталови разходи“ (Government capital expenditure) представляват инвестициите, които правителството прави в дълготрайни активи, като инфраструктура, сгради, оборудване и други физически дълготрайни активи, които се очаква да имат дългосрочна полза за обществото. Тези разходи се различават от текущите (оперативни) разходи, които покриват ежедневните нужди и услуги на държавата. Разходът се смята за капиталов, когато активът е изцяло новозакупен или инвестиция, която подобрява състоянието на съществуващ капиталов актив и повишава неговата стойност. Изразяването на държавните капиталови разходи като процент от brutния вътрешен продукт (БВП) позволява оценка на степента, до която една държава инвестира в своето дългосрочно развитие спрямо общия размер на икономиката си.

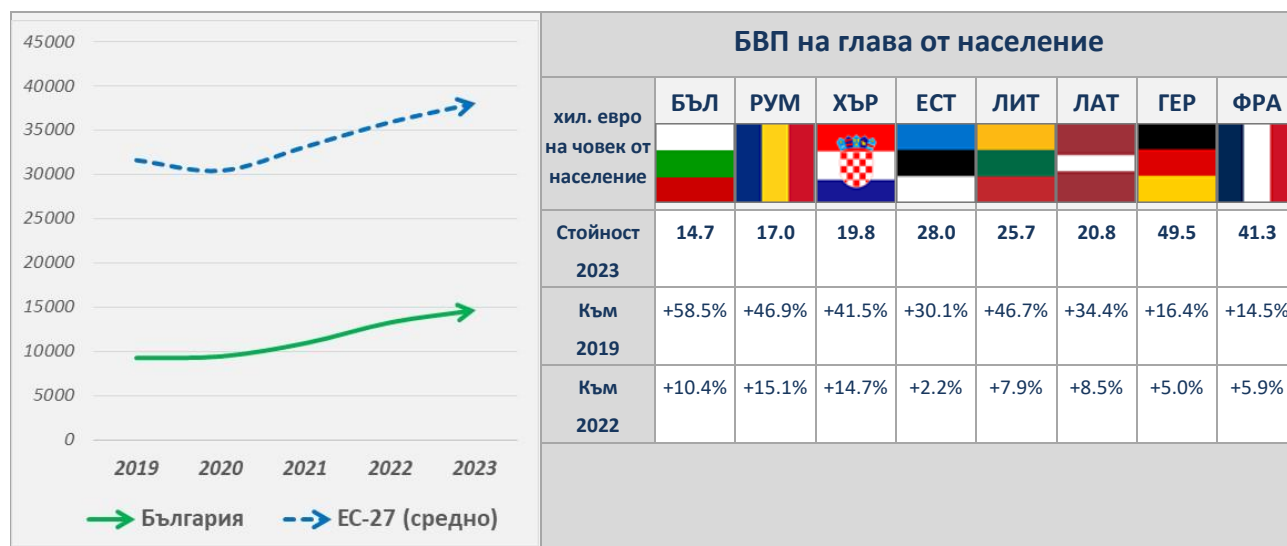
През 2023 г. България е 21^{-ра}, заедно с Дания, сред страните-членки на ЕС по дял на капиталовите си разходи в БВП с 4.1%. След тях са държави с добре развита инфраструктура като Португалия, Испания, Белгия, Нидерландия и Ирландия. В резултат на това, България получава оценка от **20.97** в „БСК Индекс“ по показателя.

„Външнотърговското салдо“ представлява разликата между стойността на износа и вноса на стоки и услуги за даден период. Когато износът надвишава вноса, салдото е положително и се нарича търговски излишък. Обратно, когато вносът превишава износа, салдото е отрицателно и се обозначава като търговски дефицит. Този показател е ключов за оценка на икономическото състояние на една страна, тъй като отразява нейната позиция в международната търговия. Положителното салдо може да показва конкурентоспособност на националната икономика и способност за генериране на външни приходи. Отрицателното салдо, от друга страна, може да сочи към зависимост от внос, заради липса или неконкурентоспособност на местното производство, заради липса на ресурси, и носи външни задължения. Тенденциите във външнотърговското салдо могат да бъдат повлияни от различни фактори, включително глобални икономически условия, промени в цените на суровините, валутни курсове и вътрешни икономически политики.

През 2023 г. България заема 18^о място сред страните-членки на ЕС по този показател. Повечето от държавите-членки имат външнотърговски дефицит, но средната стойност за Европейския съюз е повлияна от стойностните обеми, което води до излишък от 131 млрд. евро. В двата края на външнотърговския спектър са екстремните стойности на два от основните икономически двигатели в ЕС. Докато Франция традиционно има най-големия дефицит в съюза, Германия е на точно обратния полюс с традиционно най-високия външнотърговски излишък. В резултат на тази динамика, България получава оценка от **36.01** в „БСК Индекс“ по показателя.

„Брутен вътрешен продукт (БВП) на глава от населението“ е широко използван показател за оценка на икономическото състояние на дадена държава. Изразен в евро по текущи цени, той представлява средната стойност на произведените стоки и услуги в дадена страна, разделена равномерно на броя на населението, без корекции за инфлация. Този показател предоставя моментна снимка на икономическата активност и благосъстоянието на средния гражданин в номинално изражение. Въпреки че показателят не отчита разпределението на доходите в обществото и икономическите неравенства, той се използва широко при сравнение на държави, при формулиране на икономически политики, за оценка на ефективността на предприети мерки и на икономическата привлекателност и стабилност на различни държави.

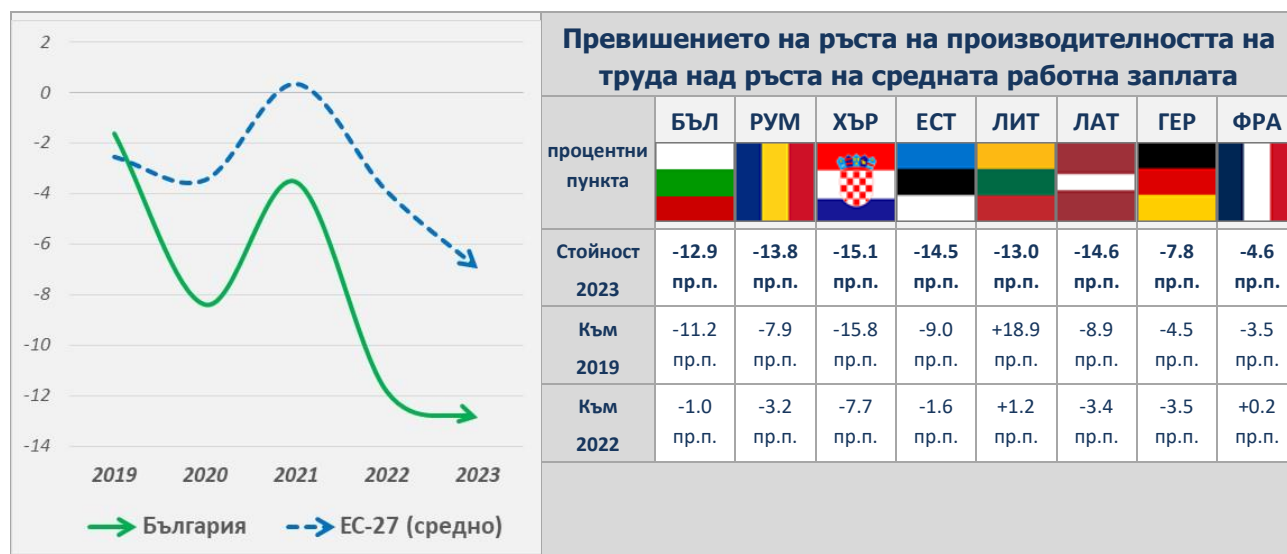

По този показател България си разменя с Румъния последно и предпоследно място сред настоящите страни-членки на ЕС от 1996 г. насам, като след 2004 г. е неизменно на дъното. През 2023 г. БВП на глава от населението в България е едва 38.5% от средното за Европейския съюз. Все пак трябва да се отбележи, че макар и бавно, страната следва курс на конвергенция към средноевропейското ниво – през 1995 г. БВП на глава от населението в страната е било 11.6% от средното за ЕС, а през годината на присъединяване към ЕС (2007 г.) – 17.2%. България има най-висок среден ръст в ЕС за периода 2019-2023 г. с 58.5% увеличение. Все пак, последното място на България сред страните-членки отнежда оценка **0.00** в „БСК Индекс“ по този показател.

„Превиишението на ръста на производителността на труда над ръста на средната работна заплата“ (в процентни пункта) на годишна база позволява да се измери отстоянието между тези два измерителя за всяка страна-членка. Този измерител може да има и отрицателна стойност в реално изражение, когато нарастването на възнагражденията за персонала превишава постигнатото подобрене от производствените процеси или предоставяни услуги. Положителна стойност (производителността расте по-бързо или намалява по-бавно от заплатите) е сигнал за устойчив

икономически растеж, при който повишената производителност създава условия за натрупване на капитал, инвестиции и повишаване на конкурентоспособността. Ако разликата е твърде голяма обаче, това може да е признак за стагнация на заплатите, което ограничава вътрешното потребление. Отрицателна стойност (заплатите растат по-бързо или намаляват по-бавно от производителността) може да означава натиск върху разходите на бизнеса, което може да доведе до загуба на конкурентоспособност, инфлация и потенциално до свиване на заетостта. Ако този дисбаланс продължи дълго, той би могъл да доведе до натиск върху публичните финанси (например чрез по-големи социални разходи) и да се наложат фискални или монетарни мерки за контрол на инфлацията.

Индикаторът е от ключово значение за оценка на баланса между доходите като измерител за социалната стабилност и икономическата ефективност. Той дава представа дали реалният растеж на икономиката позволява устойчиво увеличение на заплатите без негативни последици като инфлация и загуба на конкурентоспособност.

През разглеждания 5-годишен период всички страни-членки на ЕС имат средни отрицателни стойности на този показател, което говори за изпреварващи ръстове на заплатите спрямо производителността на труда.

През 2023 г. единствено Швеция има положителна стойност. На този фон България е на 18^о място сред държавите в ЕС с най-лошо представяне, заради рекордното за периода 2019-2023 г. превишение на ръста на възнагражденията над този на производителността. В резултат на всичко това, България получава оценка от **27.64** в „БСК Индекс“ по този показател.

Изводи за трети стълб „Ефективност на бюджетната политика“:

В трети стълб „Ефективност на бюджетната политика“ България подобрява представянето си спрямо предходната година, изкачвайки се с пет позиции – от 24^о до 19^о място сред държавите-членки на ЕС.

Сравнението на оценките по показатели показва, че България подобрява оценката си на годишна база при превишението на ръста на производителността над ръста на средната работна заплата, и донякъде при държавния дефицит и държавните капиталови разходи. Основният фактор, който се отразява негативно на общата оценка по този стълб, е значително по-слабата оценка при външнотърговското салдо.

България изостава от ЕС по почти всички от анализираните показатели в този стълб. Все пак заслужава да се отбележи задоволителната оценка при държавния дефицит (дял от БВП) и традиционно силната оценка при държавен дълг (дял от БВП).

Въпреки постигнатия частичен напредък, България рискува да се върне към дъното на класирането при провеждане на недалновидна държавна политика. Страната трябва да запази строгата си фискална дисциплина, която следва в последните години.

Планираното теглене на значителни заеми в краткосрочен план и небалансирани бюджети, с раздути социални плащания и без фокус върху развитието на икономиката, могат значително да влошат оценката на стълб „Ефективност на бюджетната политика“.

Допълнително, анализът идентифицира слабости, свързани с недостатъчно високо ниво на публични инвестиции, недостатъчен капацитет за мобилизиране на ресурсите и реализиране на инвестиции, отрицателен нетен експорт и ниска производителност на труда, които следва да бъдат преодолявани.

Класиране и промяна на годишна база на страните-членки в трети стълб

Място 2024	Държава	Оценка 2024	Място 2024/2023
1	Люксембург	64.55	▲ 1
2	Швеция	62.58	▲ 1
3	Дания	62.39	▲ 1
4	Германия	54.61	▲ 2
5	Холандия	53.04	▬
6	Кипър	52.02	▲ 2
7	Ирландия	51.35	▼ -6
8	Малта	47.82	▲ 7
9	Естония	46.92	▲ 2
10	Хърватия	43.69	▬
11	Финландия	43.52	▼ -4
12	Словения	43.04	▲ 1
13	Италия	43.01	▲ 4
14	Литва	42.84	▲ 9
15	Чехия	42.27	▲ 1
16	Австрия	42.06	▼ -7
17	Латвия	41.80	▲ 5
18	Португалия	39.73	▲ 2
19	България	38.71	▲ 5
20	Гърция	38.35	▲ 1
21	Словакия	38.15	▼ -2
22	Полша	35.90	▼ -8
23	Белгия	35.72	▼ -5
24	Румъния	34.78	▲ 2
25	Франция	32.65	▲ 2
26	Испания	32.14	▼ -1
27	Унгария	30.17	▼ -15

2.4. БСК ИНДЕКС „ЕФЕКТИВНОСТ НА ИКОНОМИЧЕСКАТА ПОЛИТИКА“

BIA INDEX Ефективност на икономическата политика	28.99
--	--------------

България се намира в ситуация на структурна икономическа слабост, при която инвестициите, реформите и бюджетната ефективност не създават достатъчно стабилни предпоставки за растеж. Оценката ѝ от 28.99, което я поставя в сегмент „слабо представяне“ на индикаторния индексограф и последното 27-о място сред страните в ЕС са ясен сигнал за хронични дефицити в стратегическите ѝ политики.

Слабите резултати в инвестициите и иновациите отразяват системно недостатъчно финансиране, слаба връзка между бизнеса и науката и затруднения при привличането на чуждестранен капитал. Неуспешните реформи в регулаторната среда и забавената дигитализация допълнително ограничават потенциала за икономически растеж.

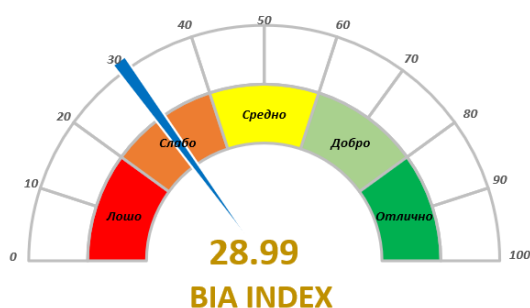
Въпреки частичното подобрене в институционалната среда и бюджетната политика, реформите остават повърхностни и с ограничено въздействие. Липсата на координация, нестабилната регулаторна рамка и слабата ефективност на държавните разходи продължават да възпрепятстват развитието.

Без целенасочени мерки за повишаване на производителността, подобряване на търговския баланс и насочване на публичните инвестиции към растеж, България ще остане в периферията на ЕС. Необходим е системен подход, който да обедини стабилна инвестиционна политика, иновационна екосистема, устойчива фискална стратегия и ефективно управление на ресурсите.

Липсата на структурни реформи и слабата интеграция в европейските иновационни и индустриални вериги възпрепятстват икономическото развитие на България и ограничават възможностите ѝ за догонване. Без целенасочени усилия за модернизация

на индустрията, повишаване на дигиталната свързаност и подобряване на бизнес средата, страната рискува трайно да изостане от конкурентните икономики.

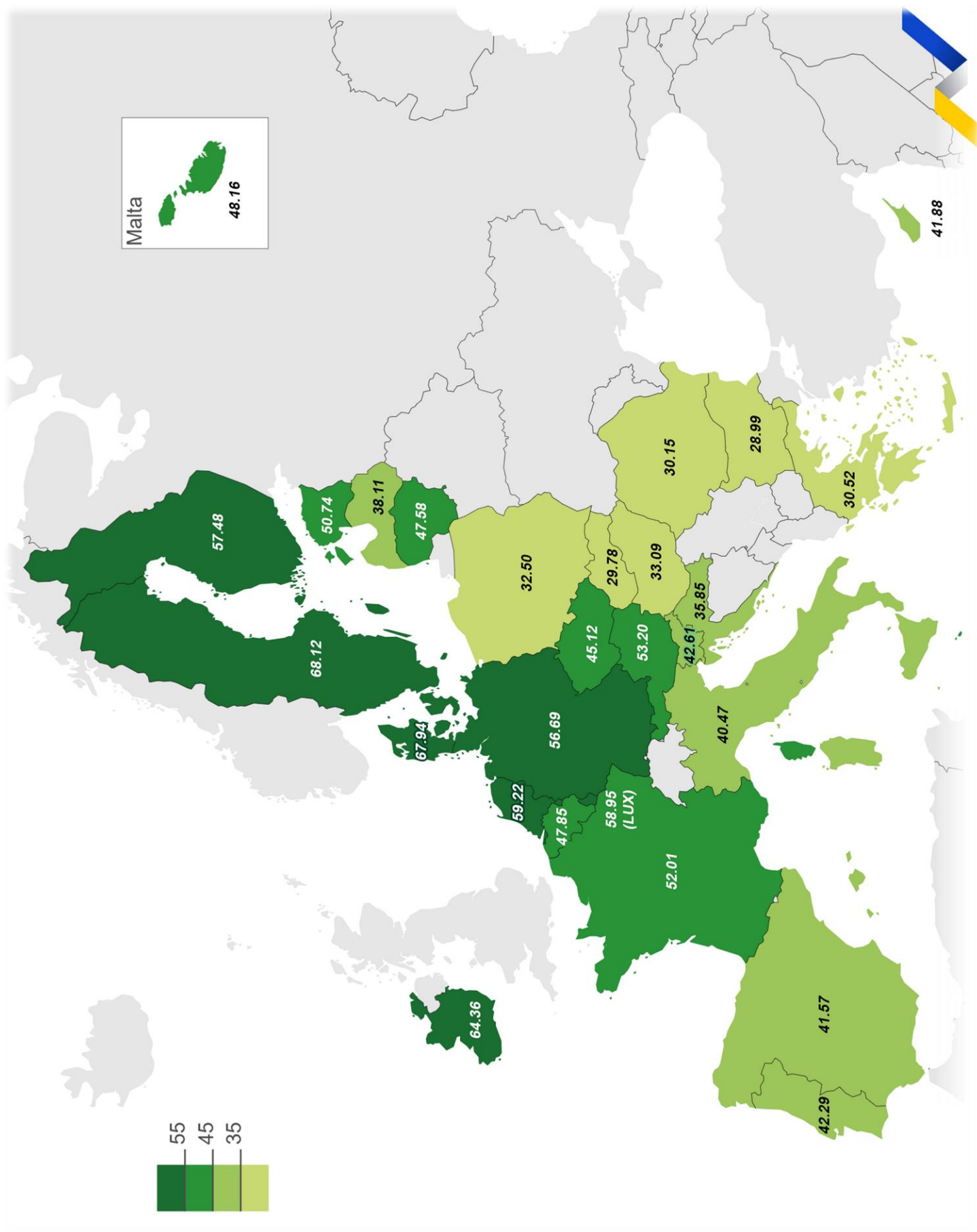
Необходима е дългосрочна визия, подкрепена от последователни политики и стратегически инвестиции, за да бъде преодолян този застой.

Ефективност на икономическата политика

**Класиране и промяна на годишна база на страните-членки в БСК Индекс
 „Ефективност на икономическата политика“**

Място 2024	Държава	Оценка 2024	Място 2024/2023
1	Швеция	68.12	
2	Дания	67.94	
3	Ирландия	64.36	
4	Холандия	59.22	
5	Люксембург	58.95	
6	Финландия	57.48	
7	Германия	56.69	
8	Австрия	53.20	
9	Франция	52.01	1
10	Естония	50.74	-3
11	Малта	48.16	3
12	Белгия	47.85	-1
13	Литва	47.58	
14	Чехия	45.12	
15	Словения	42.61	-2
16	Португалия	42.29	2
17	Кипър	41.88	2
18	Испания	41.57	-2
19	Италия	40.47	
20	Латвия	38.11	-1
21	Хърватия	35.85	2
22	Унгария	33.09	-1
23	Полша	32.50	
24	Гърция	30.52	-1
25	Румъния	30.15	2
26	Словакия	29.78	-1
27	България	28.99	

Раздел 3. ПРИЛОЖЕНИЯ

3.1. МЕТОДОЛОГИЯ

БСК Индекс „Ефективност на икономическата политика“ представлява композитен индекс, измерващ развитието на страната в три ключови стълба (измерения): „Инвестиции и иновации“, „Реформи и институционална среда“ и „Ефективност на бюджетната политика“. Всеки стълб се състои от няколко подстълба, които включват различен брой променливи. Резултатът на всеки стълб представлява средна аритметична стойност на нормализираните индекси на отделните му променливи. Аритметичното агрегиране на ниво БСК Индекс „Ефективност на икономическата политика“ се извършва аналогично.

Индексът представя резултатите с две мерки: оценка (score) за ефективност на икономическата политика и класация (ranking) на страните-членки на ЕС, която се основава на оценката (score) за ефективност. Класацията сравнява икономиките една с друга, а оценката сравнява икономиките чрез близостта на всяка до най-доброто представяне по всеки показател.

3.1.1. ИЗТОЧНИЦИ И КАЧЕСТВО НА ДАННИТЕ

Всеки стълб се състои от набор от показатели, които са подбрани след внимателно обсъждане и преценка за ефекта им върху съответното измерение, както и върху общия индекс.

Данните за отделните показатели се основават на официални статистически масиви, които позволяват и допълнителни експертни изчисления и корелации, или на резултати от външни композитни индекси. Проучването обхваща 27 икономики на страните-членки на Европейския съюз. Разчита се на официални и доказани източници на информация:

- Статистическа служба на Европейския съюз Евростат (Eurostat)
- Европейска комисия (ЕК)
- Европейска централна банка (ЕЦБ)
- Инструмент DataBank на Световната банка (World bank)
- Световната организация за интелектуална собственост (WIPO)
- Инструмент Trade Map на Международния търговски център (ITC)
- Международна компания Deloitte
- IMD - International Institute for Management Development
- INSEAD business school

Към момента на изготвянето 17 от 25 променливи са базирани на твърди данни от различни публични източници, които вече са мащабираны при техния източник и следователно не е необходимо да бъдат мащабираны повторно. Сериите с извънредни стойности не са изглаждани допълнително, за да се избегне манипулиране на данните и класирането. Останалите 8 променливи представляват оценки (score) на външни композитни индекси или част от тях (стълбове). Има две основни опасения относно използването на „индекси в рамките на индекс“: (1) съображения относно тяхната методология за извличане на финален резултат и (2) риск от дублиране на променливи. Въпреки тези опасения, екипът на БСК приема, че ползите надвишават недостатъците, тъй като има определени явления, които се улавят най-добре от многоизмерен индекс. За да се отговори на тези опасения, само индекси, които прозрачно показват тяхната методология и са широко приети, са включени в БСК Индекс „Ефективност на икономическата политика“.

Страните-членки на ЕС, обхванати от индекса, имат праг на наличност на съвкупни данни от 100% при почти всички показатели (22 от 25 променливи), и 96% при останалите три показателя. Всяка страна има покритие с данни от поне 96% по всички показатели. При изчислението са взети предвид последните налични данни за всеки показател. За да се осигури прозрачност и възпроизводимост, липсващите стойности в набора от данни се попълват с последни налични данни за предходен период. В случай, че по даден показател не могат да се извлекат данни за конкретни държави (не попада в изследването или показателят не се наблюдава за държавата), липсващите стойности са отбелязани с „n/a“ и не се взимат предвид при изчисляването на оценките на стълбовете и в последващите резултати на индекса.

Държавите за сравнение са избрани по следните критерии:

- Първа група са непосредствени съседи на България, които са се присъединили към ЕС в близък период спрямо датата на нейното членство (Румъния и Хърватия).
- Втора група са държави, които са се присъединили към ЕС в период близък спрямо дата на членство на България, имат население и територия, които са по-малки от нейната, не се намират географски в центъра на ЕС (подложени са на високи транзакционни разходи като България), но в същото време постигат високо ниво на конвергенция (Естония, Литва и Латвия).
- Третата група са държави, които са членки на ЕС още от неговото създаване и са в групата на силно развитите икономики на ОИСР (Франция и Германия).

3.1.2. ИЗЧИСЛЯВАНЕ НА СТОЙНОСТИТЕ НА ИНДЕКСА

За да се коригират разликите в мерните единици и диапазоните на вариация, всичките 25 променливи се „стандартизират“ в диапазона [0, 100]. Приет е метод за дефиниране на границите, базиран съответно на реалните минимални и максимални стойности на всяка променлива, без изкуствено фиксиране на гранични стойности. На този етап се извършва „нормализиране“ на получените оценки (score), защото не винаги по-висока реална стойност на даден показател означава по-добро представяне. По този начин, резултатът на дадена икономика за всеки индивидуален показател се индексира в границите от 0 до 100, като 0 представлява най-лошото представяне, а 100 най-доброто. Резултатът измерва колко близо е всяка икономика до най-добре представящата се такава към този момент. Всички изчисления на оценките (score) и последващото класиране (ranking) се основават на резултати без закръгляване.

Във втората стъпка за изчисляване на оценката на всеки един от трите стълба, получените отделни резултати за всички показатели, които го съставят, се агрегират чрез просто осредняване в един резултат. По-сложните методи за агрегиране не допринасят значително за сравнимостта и анализа, затова е предпочетен най-простият метод: еднакво претегляне на всички показатели в рамките на всеки стълб с придаване на еднаква тежест на всеки от показателите. Аналогично, общият „БСК Индекс“ не представлява осреднена оценка от всички 25 показатели. Изготвят се както индивидуални класации за всеки стълб, така и генерално класиране за общия БСК Индекс „Ефективност на икономическата политика“.

3.1.3. НАДЕЖДНОСТ НА МЕТОДОЛОГИЯТА

БСК Индекс „Ефективност на икономическата политика“ не е доминиран от нито един стълб или подстълб. Всички основни индикатори допринасят за изменението на съответните подиндекси на входа и изхода и за общия БСК Индекс. Освен това, анализът предлага статистическа обосновка за използването на равни тегла и средно аритметично на различните нива на агрегиране. Той показва, че „БСК Индекс“ е статистически надежден в настоящата си форма като проста средна стойност на избраните показатели (измерена чрез висока Cronbach's Alpha от 0.853). Този коефициент измерва степента, до която отделните компоненти на индекса корелират помежду си и формират надежден и последователен измерител на изследвания феномен. Стойности над 0.7 обикновено се считат за приемливи, а резултат над 0.8 показва висока вътрешна консистентност, което означава, че индикаторите в „БСК Индекс“ са добре свързани и измерват еднородна концепция. Това е важно, тъй като гарантира стабилността и надеждността на изчисленията, което позволява валидни изводи и обосновани интерпретации на резултатите.

3.2. Ключови показатели, използвани за анализа

	1. Инвестиции и иновации
	1.1. Работна сила
	1.1.1. Конкурентоспособност
Показател	Score от Global Talent Competitiveness Index (GTCI), index
Източник	Европейски институт по управление на бизнеса INSEAD
Актуалност	2023 г.
	1.2. Научни изследвания
	1.2.1. Патенти
Показател	Брой заявки за патенти на 1 млн. население
Източник	Световната организация за интелектуална собственост (WIPO)
Актуалност	2023 г.
	1.2.2. Глобален индекс за иновации
Показател	Global Innovation Index – GII, index
Източник	Световната организация за интелектуална собственост (WIPO)
Актуалност	2024 г.
	1.3. Разходи за инвестиции
	1.3.1. Преки чуждестранни инвестиции
Показател	Дял на преките чуждестранни инвестиции (нетни входящи потоци) от БВП, %
Източник	Световна банка
Актуалност	2023 г.
	1.3.2. Бруто образуване на основен капитал
Показател	Дял на бруто образуване на основен капитал от БВП, %
Източник	Световна банка
Актуалност	2023 г.
	1.3.3. Дял на високотехнологичен износ
Показател	Дял на високотехнологичния износ от общия износ, %
Източник	Евростат
Актуалност	2022 г.
	1.4. Интензитет на икономиката
	1.4.1. Въглероден интензитет
Показател	Общи емисии парникови газове, тона CO ₂ еквивалент / млн. стандарт на покупателна способност БВП
Източник	Евростат
Актуалност	2022 г.
	1.4.2. Енергиен интензитет
Показател	Крайно енергийно потребление - общо на Индустриален сектор към единица БВП, TJ (тераджаули) / млн. стандарт на покупателна способност БВП
Източник	Евростат
Актуалност	2023 г.
	1.5. Дигитална трансформация
	1.5.1. Технологии
Показател	IMD World Digital Competitiveness Ranking (Score от стълб 2: Technology), index
Източник	IMD
Актуалност	2024 г.
	2. Реформи и институционална среда
	2.1. Данъчна тежест
	2.1.1. Корпоративна данъчна тежест
Показател	Ставка за корпоративен данък, %

Източник	Deloitte
Актуалност	2023 г.
	2.1.2. Средна ефективна данъчна ставка
Показател	Средна ефективна данъчна ставка, %
Източник	Организация за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР)
Актуалност	2023 г.
	2.2. Образование
	2.2.1. Завършили висше образование в STEM специалности
Показател	Завършили висше образование в научни, математически, компютърни, инженерни, производствени и строителни специалности, бр. на 1000 души население на възраст 20-29 г.
Източник	Евростат
Актуалност	2022 г.
	2.3. Здравеопазване
	2.3.1. Средна продължителност на живота
Показател	Средна продължителност на предстоящия живот, години
Източник	Евростат
Актуалност	2023 г.
	2.3.2. Разходи за здравеопазване
Показател	Дял на разходи за здравеопазване от БВП, %
Източник	Евростат
Актуалност	2022 г.
	2.4. Електронно управление
	2.4.1. Дигитална готовност за бъдещето
Показател	IMD World Digital Competitiveness Ranking (Score от стълб 3: Future Readiness), index
Източник	IMD
Актуалност	2024 г.
	2.4.2. eGovernment Benchmark
Показател	Overall score от eGovernment Benchmark, index
Източник	Европейска комисия
Актуалност	2023 г.
	2.5. Индикатори за управление
	2.5.1. Върховенство на закона
Показател	Score of Rule Law, index
Източник	Световна банка
Актуалност	2023 г.
	2.5.2. Ефективност на правителството
Показател	Score of Government Effectiveness, index
Източник	Световна банка
Актуалност	2023 г.
	2.5.3. Качество на регулациите
Показател	Score of Regulatory Quality, index
Източник	Световна банка
Актуалност	2023 г.
	3. Ефективност на бюджетната политика
	3.1. Държавни дълг и дефицит
	3.1.1. Държавен дълг
Показател	Дял на държавния дълг от БВП, %
Източник	Евростат
Актуалност	2023 г.
	3.1.2. Държавен дефицит / излишък

Показател	Общ държавен дефицит или излишък, нето предоставени (+) / нето получени (-) заеми, като дял от БВП, %
Източник	Евростат
Актуалност	2023 г.
	3.2. Публични инвестиции
	3.2.1. Държавни капиталови разходи
Показател	Дял на капиталовите разходи от БВП, %
Източник	Европейска централна банка
Актуалност	2023 г.
	3.3. Външна търговия
	3.3.1. Външнотърговско салдо
Показател	Външнотърговско салдо, млрд. евро
Източник	International Trade Centre (ITC)
Актуалност	2023 г.
	3.4. Ефективност на икономиката
	3.4.1. БВП на глава от население
Показател	БВП на глава от население, евро по текущи цени на човек от население
Източник	Евростат
Актуалност	2023 г.
	3.5. Състояние на пазара на труда
	3.5.1. Превишение на ръста на производителността на труда над ръста на средната работна заплата
Показател	Превишението на ръста на производителността на труда над ръста на средната работна заплата, процентни пункта
Източник	Евростат
Актуалност	2023 г.

3.3. ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ

EN	Описание на съкращението, на английски език	BG	Описание на съкращението, на български език
ASEAN	Association of Southeast Asian Nations	АСЕАН	Асоциация на страните от Югоизточна Азия
AFTA	ASEAN Free Trade Area	АФТА	Зона за свободна търговия на АСЕАН
EC	European Commission	ЕК	Европейска комисия
ECB	European Central Bank	ЕЦБ	Европейска централна банка
EDP	Excessive Deficit Procedure	ППД	Процедура при прекомерен дефицит
EEA	European Environment Agency	ЕАОС	Европейска агенция по околна среда
EIB	European Investment Bank	ЕИБ	Европейска инвестиционна банка
ESA 2010	European System of Accounts 2010	-	Европейска система от сметки 2010
EU	European union	ЕС	Европейски съюз
FDI	Foreign direct investment	ПЧИ	Преки чужди инвестиции
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade	ГАТТ	Общо споразумение за тарифите и търговията
GDP	Gross Domestic Product	БВП	Брутен вътрешен продукт
GHG	Greenhouse gases	-	Парникови газове
GII	Global Innovation Index	-	Глобалният индекс за иновации
GTCI	Global Talent Competitiveness Index	-	Глобален индекс за конкурентоспособност на талантите
IMD	Institute for Management Development	-	Институт за развитие на управлението
INSEAD	Institut Européen d'Administration des Affaires (FR)	-	Европейски институт по бизнес администрация
ITC	International Trade Centre	МТЦ	Международен търговски център
NAFTA	North American Free Trade Agreement	НАФТА	Северноамериканско споразумение за свободна търговия
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development	ОИСР	Организация за икономическо сътрудничество и развитие
PPP	Purchasing power parity	ППС	Паритет на покупателна способност
PPS	Purchasing power standard	СПС	Стандарт на покупателна способност
R&D	Research and development	НИРД	Научно-изследователска и развойна дейност
RES	Renewable energy sources	ВЕИ	Възобновяемите енергийни източници
SII	Summary Innovation Index	-	Обобщен индекс на иновациите
SME	Small and medium enterprises	МСП	Малки и средни предприятия
STEM	Science, Technology, Engineering, Math	-	Наука, Технологии, Инженерство, Математика
TJ	terajoules	-	Тераджаули
UIS	UNESCO Institute for Statistics	-	Статистически институт на ЮНЕСКО
WIPO	World Intellectual Property Organization	СОИС	Световната организация за интелектуална собственост
WTO	World Trade Organization	СТО	Световна търговска организация

Българска стопанска камара – съюз на българския бизнес (БСК) е представителна организация на работодателите на национално равнище, водещ партньор на държавата в системата за социален диалог на национално и международно ниво, където отстоява интересите на българския бизнес при промяната на нормативната уредба и административните практики.

БСК е единствената българска бизнес организация, член на BUSINESSEUROPE – организация на европейския бизнес от конфедеративен тип, чрез която представлява интересите на българските фирми и работодатели на европейско ниво.

ул. Чаталджа 76, София 1527, България

+ 3592 932 09 11

www.bia-bg.com

office@bia-bg.com

Април 2025 г.